

Mielikuvien, ruumiillisuuden ja perinteen kohtaamispisteessä

Tapaustudkimus tunteista nykyajan muusikko-itkijän itkuvirsiperformansseissa

Viliina Silvonen ja Emmi Kuittinen

Itkuvirsiperinne on nyky-Suomessa monimuotoista. Tässä artikkelissa keskitymme esittävänä taiteena ilmenevään itkuvirsiperinteeseen yhden muusikko-itkijän kokemusten ja näkemysten kautta. Tarkastelemme käsityksiä ja tulkintoja itkuperinteestä ja sen tunteista kuitenkin koko itkuperinteen valossa. Nyky-Suomessa tunnettu itkuvirsiperinne pohjautuu karjalaiseen ja inkeriläiseen (inkerikkojen) perinteeseen. Alkujaan suullisena välittynyt rituaalinen perinne elää nykyajassa myös kirjallisessa muodossa ja pääasiassa muissa kuin riittikonteksteissa. Nyky-Suomen itkuvirsiperinnettä on tutkittu verrattain vähän. Anna-Liisa Tenhusen väitöstutkimus (2006) esittelee itkuperinteen elämää karjalaisyhteisössä, evakojen keskuudessa ja lopulta vuonna 2001 perustetun Äänellä Itkijät ry:n piirissä yhdistyksen alkuvuosina. James M. Wilce on puolestaan analysoinut nyky-Suomen itkuperinnettä osana laajaa eri kulttuurien itkuperinteitä luotaavaa tutkimustaan (2009). Hän on tarkastellut suomalaisten nykyitkijöiden tulkintoja itkuperinteestä myös uushenkisyyden kehyksessä (2011). Heidi Haapoja (2017) on taas tutkinut itkuvirsiperinteelle läheistä runolaulua nykykansanmusiikin kentällä nimenomaan perinteen, modernin ja erilaisten perinteen tulkintojen näkökulmin.

Moninainen perinteen kokonaisuus hahmottuu tulkintojen ja rekonstruktoiden symbolisina prosesseina, joissa perinne välittyy. Perinne on vaihtelevia muotoja, käytäntöjä ja merkityksiä sekä niiden välille syntyviä jatkumoa ja katkoksia. (Handler ja Linnekin 1984, 276, 286–287; Haapoja 2017, 68–69, 200.) Wilce (2009, 15, 57–58, 61) avaa tällaisia eri kontekstien ja aikojen välisiä suhteita *interdiskursiivisen ketjun* ja *kaksiaikaisuuden* käsitteillä. Interdiskursiivinen ketju viittaa toisiinsa kytkeytyviin eri aikajaksojen performansseihin ja metadiskursseihin. Kaksiaikaisuudella Wilce taas viittaa siihen, että nykyhetken performansseissa on jollain lailla mukana myös menneisyys, ”muinainen” perinne. (Ks. myös Haapoja 2017, 188–190, 201, 204.) Artikkelissamme itkuvirsiperinne tarkoittaa niitä kaikkia erilaisia representaatioita, käytäntöjä, muotoja ja merkityksiä, joita itkuvirret ja itkuvirsiperinne saavat eri konteksteissa. Yhtenä eri konteksteissa ilmenevää itkuperinnettä yhdistävänä tekijänä voi pitää *apeutta* ja *apeutumista* – melankolisia voimakkaita tunteita ja niiden valtaan joutumista. Itkuvirsissä *apeus* (karjalaksi *apie*, *apevus*) on teksteissä kuvailtua ja kerrottua, se ilmenee ääninä, eleinä

ja toisinaan fysiologisenä itkemisenäkin. Itkuissa tunne on esitettyä, koettua ja läsnäolijoiden kesken jaettua. (Wilce 2009; Silvonen 2022.)

Artikkelissa kysymme, mistä ja miten nykyitkuvirsien tunteet muodostuvat. Pureudumme kysymykseen kolmesta näkökulmasta: Kirjoitamme aluksi siitä, miten nykyitkijä käsittää tunteen itkuvirrissä. Toiseksi syvennymme tunteen muodostumiseen ja muodostamiseen varsinaisissa itkuvirsiperformansseissa eli itkuvirttä esitettäessä. Kolmanneksi pohdimme, miten tunteet rakentavat yhteyttä menneisyyteen ja perinteeseen niin yksilön henkilökoh- taisina kokemuksina kuin yleisemmällä tasolla. Päätelmissä kokoamme tuloksia yhteen ja pohdimme yhteistyötämme. Tunteen ohella läpi artikkelin kulkevia teemoja ovat yhteisöl- lisyys ja perinteen muuttuminen. Tutkimuksemme on osa Kyynelkanavat-hanketta, joka tarkastelee itkua nyky-Suomessa tieteen ja taiteen keinoin (ks. Hytönen-Ng, Patrikainen ja Silvonen 2021). Muodostamme yhden hankkeen kolmesta tutkija–taiteilija-työpareista.

Paneudumme nykyitkuvirsien tunteisiin tarkastelemalla yhden itkijän itkuvirsiperformans- seja ja hänen kokemuksiaan sekä näiden suhdetta muihin itkuperinteen ilmenemismuotoi- hin. Itkuperformanssi viittaa performanssiteoreettiseen tulkintaan suullisesta perinteestä eli itkuvirsiesityksen ja esitystilanteen kokonaisuuteen ja esitysareenalla syntyviin merkityksiin (esim. Bauman 1984[1977]; Foley 1995). Apeutta ja apeutumista tarkastelemme tunteen ja affektiivisuuden käsittein. Ymmärrämme tunteet ilmiönä, jossa yhdistyvät ruumiilliset, sosiokulttuuriset ja psykofysiologiset tekijät. Tunteet ovat kokemuksia, ilmaisua ja merki- tyksenantoa, joihin kaikkiin vaikuttaa niin henkilökohtaiset kuin yhteisölliset seikat. Tun- teet syntyvät suhteessa ympäröivään maailmaan ja tulkintoihin siitä, sekä tulevat tulkituiksi sosiaalisen ja kulttuurisen tiedon varassa. (Wetherell 2012, erit. 11; Scheer 2012, 219–220; ks. myös Smith 2021, 55–57.) Affektiivisuudella taas viittaamme tunnetta vahvemmin erilisiin suhteisiin ja välisyyksiin, joissa muodostuu tunteita (Slaby 2019, erit. 109). Emme erottele käsitteellisesti tunnetta, emootiota ja affektia.¹ Itkuvirsiperformanssi hahmottuu *affektiviiv- sena sommitelmana* (Slaby 2019), jossa erilaiset sosiomateriaaliset ja tilalliset toisiinsa vai- kuttavat ja toisistaan vaikuttavat tekijät synnyttävät tunteita ja affektiivisuutta. Perinteen tasolla tunteita tulkitaan *affektiivisena käytäntönä* (Wetherell 2012), joka kohdistaa huomion sosiokulttuuriseen kehukseen, merkityksenantoon ja vaikutuksiin yksittäistä performanssia laajemmassa kontekstissa (ks. myös. Scheer 2012). (Ks. myös Silvonen 2022a, 88–89.)

Tutkimus sijoittuu folkloristiikkaan ja on yhteydessä etnomusikologiaan ja taiteelliseen tut- kimukseen. Artikkelin rakentuu kahden kirjoittajan vuoropuhelusta (ks. myös Mäkelä ja Leiwo, tulossa). Emmi Kuittinen on itkuvirsiperinteeseen erikoistunut kansanmuusikko, jonka repertoaariin kuuluu perinteisiä itkuvirsiä ja lauluksi tulkittavia itkuvirsiperinteestä inspi- roituneita kappaleita (mm. Emmi Kuittinen & Ikuisen ikävän orkesteri, 2020). Viliina Silvo- nen on folkloristi, joka on aiemmin tutkinut karjalaista itkuvirsiperinnettä arkistomateriaalia analysoiden (Silvonen 2022a). Kuittinen tuo keskusteluun itkijän näkökulman, omakohtaiset kokemukset ja tulkinnat, Silvonen osallistuu keskusteluun tutkijana. Itkijä kirjoittaa ajatuk- sistaan ja kokemuksistaan omakohtaisella otteella, ja tutkija peilaa syntyvää tekstiaineistoa teoreettista ja tutkimushistoriallista taustaa vasten. Dialoginen lähestymistapa avaa uuden- laisia, monisävyisempiä näköaloja aiheeseen, joka perinteisesti on ollut (ulkopuolisen) tut- kijan tulkitsemaa ja välittämää. Artikkelissa Kuittisen tekstiosuudet on erotettu kursivilla.

1 Erilaisista tavoista käsitteellistää ja tarkastella tunnetta itkuvirsissä ks. Silvonen 2021.

Perinteen muuttuvat ja uusiutuvat muodot ja merkitykset synnyttävät monia kysymyksiä ja puhuttavat niin tutkijoita kuin nykyitkijöitä. Läpi 2000-luvun kiinnostus itkuperinnettä kohtaan on tuntunut kasvaneen. Samaan aikaan esiin ovat nousseet monet vähemmistöjä, perinnettä ja kulttuuriperintöä koskevat yhteiskunnalliset keskustelut. Etenkin kulttuurisen omimisen diskurssi sekä suomalaisuuden ja karjalaisuuden kolonialistisen menneisyyden purkamisen tarve ovat osa tämänhetkistä itkuvirsien ja muun karjalaisen kansanperinteen ympärillä käytävää keskustelua. Emme tässä artikkelissa keskustelee kulttuurisesta omimisesta tai vähemmistö- ja valtakulttuurin suhteista, mutta aiheina ne ovat läsnä työssämme jatkuvana oman paikantumisen reflektointina ja keskustelun laajempaa yhteiskunnallisena taustana. Olemme molemmat suomalaisen yhteiskunnan kasvattamia. Itkuvirsiperinne on tullut osaksi meidän molempien elämää nuorina aikuisina: Silvonen tutustui itkuperinteesseen folkloristiikan opinnoissa ja Kuittinen opiskellessaan musiikkia. Olemme tahoillamme kerryttäneet asiantuntemusta karjalaisesta ja inkeriläisestä itkuvirsiperinteestä, ja tiedostamme olevamme ulkopuolisia tarkkailijoita tällä perinteen kentällä, jolloin oman position ja toiminnan vaikutusten reflektointi on tutkimuseettisen ja kestävän toiminnan kannalta erittäin tärkeää. Olemme rajanneet tutkimusasetelman täsmällisesti: tapaustutkimus keskittyy taiteilijana ja muusikkona suomalaisten instituutioiden piirissä toimivan itkijän kokemukseen, ja tutkimuksen tavoitteena on avata tätä vähän tutkimuksessa esillä ollutta näkökulmaa. Tuotamme tietoa länsimaisen kulttuurin ja suomalaisten instituutioiden lähtökohdista, ja myös artikkelin ei-akateeminen ”ääni” kuuluu valtapositiossa olevalle toimijalle.

Tutkija itkijän ja itkijä tutkijan kanssa

Ajatus yhteisestä artikkelista syntyi, kun suunnitellessamme työskentelyämme Kyynelkanavat-hankkeessa Kuittinen ilmaisi olevansa kiinnostunut myös kirjoittamaan. Metodologisesti tutkimuksemme asettuu osaksi 1990-luvulta alkaen yleistyneitä tutkijan ja tutkittavan yhteistyötä korostavia suuntauksia, joiden tavoitteena on ottaa ei-akateemiset osallistujat mukaan kaikkiin tutkimuksen vaiheisiin. Menetelmien yksityiskohdat ja käsitteet vaihtelevat, mutta yhdistävänä tekijänä on pyrkimys tutkijan ja tutkimuksen kohteen välisen hierarkian ja valtasuhteen purkamiseen sekä uudensuuntaamiseen, mahdollisesti moniäänisiin tiedontuottamisen tapoihin. Osallistavuuden yhteydessä puhutaan myös kanssatutkijuudesta.² (Ks. esim. Honko 1992, 131–132; Lather ja Smithies 1997, 215; Helander ja Kailo 1999, 20–21; Pyyry 2012, 37; Koskinen I. 2014, 130–131, 135).

Artikkelimme aiheen ja näkökulmien valintaa ohjasi hankesuunnitelmamme. Aineisto syntyi yhteistyönä. Itkijän reflektiivisten, omaelämäkerrallisten tekstiosuuksien lisäksi aineistona on etnografiset haastattelut ja epäviralliset keskustelut, joissa olemme taustoittaneet näkemyksiämme ja käsityksiämme aiheesta. Tutkimusaineistoa on täydennetty media-aineistolla (YouTube-videot, äänilevyt, podcast). Kuittisen teksti ei ole artikkelista erillinen aineistokokonaisuus, vaan osa artikkelin kirjoitusprosessia. Hän on kirjoittanut keskusteluissa pohtimiemme näkökulmien valossa vastaten Silvosen laatimiin artikkelin päänäkökulmiin kiinnittyviin kysymyksiin. Näiden kysymysten taustalla on muun muassa havainnot, joita Silvonen on tehnyt osallistuessaan konsertteihin ja muihin itkuvirsien esitystilanteisiin, kuullessaan Kuittisen kertovan polustaan itkijäksi eri tilanteissa yleisöluennoista haastatteluihin sekä keskustellessaan Kuittisen kanssa itkuperinteestä vuosien varrella. Kysymykset ovat olleet

2 Kanssatutkijuudella on vahva tausta myös kriittisestä teoriasta ammentavassa feministisessä tutkimusperinteessä (Helander ja Kailo 1999, 240).

melko yleisiä, jotta Kuittisen ajatuksille, tulkinnoille ja aihepainotuksille on jäänyt runsaasti tilaa. Tarvittaessa Silvonen on pyytänyt täsmennyksiä ja lisätietoa joistain asioista. Tällainen kirjallinen keskustelu on mahdollistanut tavanomaista haastattelutilannetta täsmällisemmän yksityiskohtiin syventymisen ja antanut itkijälle enemmän aikaa pohtia vastaustaan. (Ks. myös Chang, Hernandez ja Ngunjiri 2013, 28.)

Artikkelissa itkijän ja tutkijan tulkinnat kulkevat rinnakkain ja tulokset syntyvät vuoropuhelussa. Kuittisen näkökulma on omakohtainen, nykyajan itkuvirsikentän sisältä tuleva ja itkijän kokemusmaailmaa luotaava. Hänen tekstinsä rakentavat jo itsessään uutta, taiteilijan äänellä kerrottua punnittua tietoa siitä, mitä tunteet itkuissa ovat. Varsinainen analyysi nojaa tutkijan tulkintoihin, joista on keskusteltu myös yhdessä. Tutkija analysoi itkijän artikkelia varten kirjoittamia tekstejä lukien niitä haastattelu- ja keskusteluaineiston sekä itkuvirsiperformanssien ja -äänitteiden kanssa rinnakkain teoreettisen kehyksen ja kulttuurisen ilmiön eri tasoilla liikkuvien näkökulmien valossa. Itkijän tekstit ohjaavat sitä, mitkä näkökulmat analyysissa painottuvat. Tarvittaessa tutkija on ottanut mukaan näkökulmaa laajentavaa muuta aineistoa. Tutkijan analyysi- ja kirjoitustyön eri vaiheissa itkijä on tarkistanut käsikirjoituksen ja esitetyt tulkinnat. Tällainen menetelmämme asettuu kansatutkijuuden lisäksi yhteistyöhön perustuvan autoetnografian (Chang, Hernandez ja Ngunjiri 2013) liepeille. Siinä yhteistyö, omaelämäkerrallisuus ja etnografia yhdistyvät. Omaelämäkerrallinen ote tuo tietoa, jota perinteinen etnografia ei voi tavoittaa, yhteistyö syventää omakohtaista ja tuo mahdollisesti uusia näkökulmia, ja etnografinen ote tuo kulttuurisen tason tulkinnat. (Ks. myös Mäkelä ja Leiwo, tulossa.) Kuittisen omakohtainen kerronta on tuonut uusia näkökulmia ja lähestymistapoja tutkimukseen, Silvosen täsmentävät kysymykset ovat syventäneet Kuittisen kerronnan reflektiivisyyttä, ja etnografinen ote laventaa yksilön näkökulmaa ja asettaa tulkinnat laajempaan kulttuuriseen kontekstiin.

Työskentelytapamme tavoitteena on saada nykyajan muusikko-itkijän ”ääni” pelkkää informanttiroolia kuuluvammaksi tutkimuksessa, jolloin lopputulos on perinteistä, tutkijajohdosta etnografiaa rikkaampi (ks. myös Lather ja Smithies 1997, xiii–xvi). Tasavertaisen kansatutkijuuden ihanteesta huolimatta tutkijan ja itkijän välillä on valta-asetelmia: Työssämme tutkija ei ole samalla tavalla paljaana kuin itkijä, jonka henkilökohtainen, omaelämäkerrallinen aineisto on työskentelyn ytimenä (vrt. Chang, Hernandez ja Ngunjiri 2013, 26–27). Lisäksi tutkija on tieteellisessä keskustelussa ”kotonaan” (Ahmed 2000; ks. myös Mäkelä ja Leiwo, tulossa). Yhteistyössämme tutkijan valta on läsnä jokaisessa työvaiheessa, mutta se on tehty läpinäkyväksi ja valinnoista ja päätöksistä on keskusteltu yhdessä. Vaikka artikkeleissa tekstit on jäsennetty niin, että tutkijan osuudet seuraavat itkijän osuuksia, se ei tarkoita, että tutkijan sana olisi painavampi.

Tutkimuksemme toinen näkyvä valtapositiio on työparimme suhde karjalaisten ja inkerikojen yhteisöihin. Tarkastelemme itkuperinnettä taiteena nyky-Suomessa, mutta tuomme samalla esiin tulkintojamme karjalaisesta ja inkeriläisestä itkuperinteestä. Eettiset kysymykset ulottuvat myös arkistoaineistojen itkijöihin, joiden esittämien itkujen ja kertomusten varassa olemme oppineet itkuperinteestä. Yhteisenä eettisenä perustanamme on näiden tahojen ja nykykarjalaisten ja -inkerikojen kunnioittaminen, joka työssämme tarkoittaa etenkin positioidemme ja näkökulmiemme läpinäkyvyyttä ja reflektointia sekä itkuperinteen taustan avaamista (ks. esim. TENK 2019; Silvonen 2022a, 63–64). Lisäksi tutkimuseettisesti, etenkin vinoutuneiden käsitysten syntymisen välttämiseksi, on tärkeää pitää artikkeleissa esillä niitä vaihtelevia tulkintoja ja merkityksiä, joita itkuperineeseen nyky-Suomen

kontekstissa liitetään. Ne tulevat ilmi Silvosen teksteissä analyysin laajempina kehyksinä ja Kuittisen pohtiessa itkijyyttään suhteessa perinteeseen ja toisiin nykyitkukentän toimijoihin. Tutkijana Silvosella on eettinen vastuu myös työpariaan itkijä-kirjoittajaa ja tiedeyhteisöä kohtaan.

Itkuvirsiperinne ja itkujen affektiivinen teho

Perinteisesti itkuvirret ovat luonteeltaan rituaalista, suullisesti välittyvää lähtökohtaisesti yhteisön vanhempien naisten esittämää kansanrunoutta, jolla on erityisiä tehtäviä siirtymärituaaleissa. Rituaali-itkujen lisäksi ainakin Karjalan ja Inkerin itkualueilla tunnetaan myös tilapää- tai arkipäivän itkua, ja tutkimushistoriassa itkuvirret onkin tavattu luokitella hää-, kuolin-, rekryytti- ja tilapää- tai arkipäivän itkuiksi. Riitti-itkujen esitystilanteissa on paikalla yhteisön muita jäseniä, kun taas muita itkua saatetaan itkeä myös yksin oltaessa. (Honko 1963; Nenola-Kallio 1982; Konkka 1985; Stepanova 2014). Uudemmassa tutkimuksessa itkuvirsiä jaotellaan toisinaan aiempaa löyhemmin rituaalisiin, kontekstisidonnaisiin ja omaelämäkerrallisiin itkuihin tai itkujen teemoihin (esim. Stepanova 2014; Silvonen 2022a). Nykyitkujen kannalta jälkimmäinen tuntuu mielekkäämmältä, sillä itkuperinnettä on muokattu ja sovitettu uudenlaisiin konteksteihin ja nykyitkuista suuri osa menisi tilapäitkujen luokkaan. Nykyitkukentällä hahmottuu myös eräänlainen uusi jakolinja julkisten ja yksityisten itkujen välillä – vaikka perinteiset riitti-itkut ovat yhteisön läsnä ollessa esitettyjä, ei tilanne ole samalla tavalla julkinen kuin nykyiset konserteissa esitetyt tai YouTube-videoina julkaisut itkuvirret. Tosin erilaisiin julkisiin juhlatilaisuuksiin tai muutoin lavaesityksiksi laadittuja ”estradi-itkuja” tunnetaan jo 1900-luvun alkuvuosilta saakka (Söderholm 1989, 186).

Itkuvirsiperinne on tunnettu itämerensuomalaisen kulttuuripiirin alueella ja sen lähiseuduilla ortodoksisen kirkon vaikutuspiirissä (Honko 1963; Nenola 2002). Suomenkielisen luterilaisen uskonnon piirissä itkuvirsiperinnettä ei historiallisten tiedettyjen lähteiden perusteella tunneta. Voi kuitenkin olettaa, että jonkinlainen rituaalisen itkemisen perinne on ennen reformaatiota tunnettu myös suomenkielisillä alueilla (Söderholm 1989, 182–184).

Nyky-Suomessa tunnettu itkuvirsiperinne juontaa karjalaisesta ja inkeriläisestä perinteestä. Karjalaisella ja inkeriläisellä alueella hääitkuvirsiperinteen tiedetään olleen vaimenemaan päin jo 1900-luvulle tultaessa. Raja-Karjalan evakot sovelsivat itkuperinnettä sotienjälkeisessä Suomessa uusiin tilanteisiin, mutta monet jättivät itkuperinteen uudessa ympäristössä muun muassa syrjinnän ja modernisaation myötävaikutuksesta. Uusi kiinnostus itkuvirsiperinnettä kohtaan heräsi Suomessa 1980-luvulla ja kiihtyi 1990-luvulla. Sibelius-Akatemialle vuonna 1983 perustettu kansanmusiikin osasto toi itkuvirret uudella tavalla taiteellisen ilmaisun piiriin. Vuonna 2001 itkuvirsiä taitavat Karjalan evakot, muut itkuperinteestä innostuneet ja itkututkijat perustivat Äänellä Itkijät ry:n vaalimaan ja tekemään itkuperinnettä tunnetuksi muun muassa itkuvirsikursseja järjestäen. (Tenhunen 2006.) Nykyisin itkuvirsiperinne elää myös muun muassa konserteissa ja kansalaisopistojen kursseilla. Todennäköistä on, että perinteinen äänellä itkeminen on säilynyt yksityisissä perhepiireissä tutkimuksen ulottumattomissa. Nykyitkijöiden keskuudessa puhutaan itkuvirsien ja äänellä itkun lisäksi muun muassa itkulaulusta³ ja hoitavasta itkusta (Tenhunen 2006; Wilce 2011; Silvonen 2022b). 2020-luvulla keskustelut kulttuurisesta omimisesta ja karjalaisvähemmistön

3 Itkuvirsien esittämistä ei perinteisessä rituaalisessa kontekstissa kutsuttu laulamiseksi. Nykyajassa, esimerkiksi Kuittisen repertoaarissa, sen sijaan on enemmän laulumusiikiksi lukeutuvia itkuperinteestä ammentavia kappaleita, joiden yhteydessä voi puhua itkuvirsien tai itkulaulujen laulamisesta.

heikosta asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa ovat nousseet esiin etenkin sosiaalisessa mediassa (esim. @hakinmaura n.d.; Kurko 2021; ks. myös Haapoja-Mäkelä 2020). Kritiikki on kohdistunut myös nykyitkukenttään ja tutkimukseen. Kritiikin taustalla vaikuttanee erityisesti suomalaisuuden ja Suomen kansallisidentiteetin rakentaminen karjalaisen perinteen varaan, karjalaisten suomalaistaminen sekä syrjintä sotien jälkeisessä Suomessa (ks. esim. Sarhimaa 2017; Stepanova 2020). Vaikka kulttuurisen omimisen käsite on keskustelussa uusi, ovat erilaiset eettiset ja rituaaliperinteen taiteelliseen soveltamiseen ja konserttesityksiin liittyvät kysymykset pohdituttaneet nykyitkijöitä jo aiemmin (ks. Kuittinen alla; myös henkilökohtaiset keskustelut Emmi Kuittisen ja Liisa Matveisin kanssa).

Artikkelissa käytämme itkuvirsi-termiä viittaamaan kaikkiin erilaisiin perinteen ilmenemis-
muotoihin karjalaisesta rituaalisesta käytännöstä nykyajan esittäväksi taiteeksi. Karjalaisen kotoperäisen termin *iänel itku* (äänellä itkeminen) sijasta käytämme terminä ”esittää itkuvirttä”. Tulkitsemme, että *iänel itku* linkittyy nimenomaan karjalaiseen luonteeltaan rituaaliseen perinteeseen, mutta itkuvirren esittäminen on neutraalimpi ja kattaa kaikki erilaiset käytännöt ja muodot (ks. Silvonen 2022b). Viittaamme luonteeltaan rituaalisen, perinteisiä myyttisiä käsityksiä välittävän itkuperinteen itkuihin perinteisinä itkuvirsinä. Nykyitkuvirsi taas viittaa monenlaisiin uusiin tulkintoihin ja muotoihin, joita nyky-Suomessa tunnetaan. (Ks. myös Tenhunen 2006.)

Kuittinen: *Minulle ei ole ollut itsestään selvää tulla itkijäksi. En ole kasvanut ympäristössä, jossa olisin niitä kuullut. Tutustuin itkuvirsiin kansanmusiikkiopinnoissani ammattikorkeakoulussa. Ne eivät kuitenkaan heti puhutelleet minua: ajattelin, että niin vahvasti rituaaleihin kuuluneella perinteellä ei ole oikeastaan mitään tekemistä minun kanssani, kun karjalaiset juurenikaan eivät ole tunnetuilla itkualueilla.*

Innostuin itkuvirsistä Glomas-maisteriohjelmassa Sibelius-Akatemialla. Aloin lukea Aili Nenolan toimittamaa Inkerin itkuvirret -kirjaa (2002), ja olin liikuttunut siihen litteroiduista itkuteksteistä. Halusin ottaa perinteestä selvää ja tutustua myös karjalaiseen itkuvirsiperinteeseen. Harjoittelin imitoimalla itkuja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran julkaisemalta levyltä. Näin opin tyyliä ikään kuin huomaamatta, ilman sen syvällisempiä analyysejä, mitä itkuvirsissä tarkalleen tapahtui. Aloin lukea itkuvirsiaiheisia tutkimuksia, ja niistä selvisi, että ainakin jotkut evakkona Suomeen tulleet vanhat itkijät kokivat, että jokaisen pitäisi tehdä omat itkuvirtensä. Tästä vaikuttuneena halusin tehdä myös omia itkuvirsisiä. Mutta millaisia ne sitten olisivat? Pohdin erityisesti kieltä: karjalaa ymmärsin jonkin verran, mutta en kyennyt itse tuottamaan. Osallistuin Liisa Matveisen itkukurssille, jossa Liisa esitteli oman ajatuksensa itkujen kielestä; että itkuvirsisiä voi tehdä muillakin kielillä kuin karjalaksi, mutta siinä tulisi kuitenkin pitää samat tyylipiirteet, jotta voidaan ylipäätään itkuvirsistä puhua. Liisa kutsui itkukieltä ”pyhäkieleksi” tavallisen puhekielen ollessa ”arkikieltä”. Tämä ajatus puhutteli minua. Sain Liisalta myös yksityisohjausta, ja aloin tehdä omia itkuvirsisiä. Mietin kuitenkin, onko minulla oikeus. Vuosien mittaan olen myös pohjittanut, voiko kuolinitkuja esittää ilman oikeita hautajaisia tai häiritsenkö tuonilmaisista turhaan. Viimeaikainen keskustelu kulttuurisesta omimisesta on tuonut nämä kysymykset uudelleen ajatuksiini.

Omissa itkuvirsissäni on aina läsnä ainakin vapaamittainen, itkuperinteestä tyylikeinonsa ottava teksti, laskeva, suhteellisen vähäsävelinen melodia sekä jonkinlainen pakahtumisen tunne kehossa. Aina pakahtumisen tunne ei johda suureen apeutumiseen, mutta joku melankolian sävy on aina läsnä.

Silvonen: Tunteikkaus on ollut läsnä itkuvirsitutkimuksessa varhaisimmista merkinnöistä saakka (esim. Lönnrot 1836), ja apeuden erityinen asema ilmenee myös useilla arkistoäänitteillä, joilla karjalaisitkijät kertovat perinteestään. Niinpä myös nykyajassa itkuvirsiperinteeseen tutustuvilla ihmisillä on ennakkotietoa ja odotuksia itkujen tunteita kohtaan. Itkuvirsissä tunteet ovat koettuja, esitettyjä ja jaettuja, henkilökohtaisia ja kollektiivisia. Itkujen erityinen tunne apeus kattaa kirjon erilaisia tunteita ja sävyjä, joita itkuvirren tunnevyöry kantaa mukanaan. Perinteisesti itkuvirsien apeuden ytimenä on erossa olo läheisistä ja rakkaista, omasta yhteisöstä ja turvallisesta ympäristöstä. Näin apeuteen kietoutuu surun ohella kaihoa ja lempeyttä sekä toisinaan katkeruutta. (Silvonen 2022a.)

Karjalaisessa yhteisössä hyvänä itkijänä on pidetty sellaista, joka äänellä itkiessään *apeutuu* niin, että saa kuulijansa liikuttumaan; itkuvirsien affektiivisella teholla on keskeinen arvo perinteessä, ja liian tunteettomia itkuesityksiä on esimerkiksi karjalaisitkijöiden yhteisössä nimitetty pilkallisesti laulamiseksi (*pajattoa*) (Stepanova 2014, 99). Tunteet ovat läsnä itkuissa kielessä, tekstissä, äänenkäytössä yleisesti ja erityisenä surun ilmenemisenä nyhykäyksin ja niiskauksin sekä hengityksessä (Tolbert 1988; Wilce 2009; Stepanova 2014; Silvonen ja Stepanova 2020; Silvonen 2022a). Vaikka tunteiden erityinen ilmeneminen ja ilmentäminen ovat itkujen omaleimainen, genren muusta perinteestä erottava tekijä, ei itkuissa ole perinteisesti kyse vain tunteesta, vaan kommunikaatiosta *tuonilmaiseen*, rituaalisesta toiminnasta ja yhteisön ylläpitämisestä. (Ks. myös Nenola-Kallio 1982; Konkka 1985; Wilce 2009; Stepanova 2014.)

Musiikkia, melankoliaa, myötätuntoa ja iloa

Kuittinen: *Musiikki on aina ollut minulle tunteiden välittämistä, salaisten maailmoiden aukeamista. Muistan lapsuudestani sen tunteen, kun hyvä melodia avasi ikkunan johonkin toiseen todellisuuteen. Edelleen ammattimuusikkona minua kiinnostaa eniten kurkistus tunteeseen, jota en ihan osaa sanallistaa, mutta joka kaihertelee sisälläni.*

Vaikka aivan ensi kuulemalta itkuvirret olivat kuulostaneet oudolta ja suomen kielessä itkuvirsi on synonyymi kaikelle valittamiselle, heräsi kiinnostukseni itkuvirsiin puhuttelevien tekstien ja kiehtovien vähäsävelisten melodioiden takia. Aluksi olin hyvin epäileväinen oman itkijyyteni suhteen, ja kesti pitkään ennen kuin uskalsin kutsua itseäni itkijäksi. Yhtäältä mietin sukutaustaani, toisaalta tiesin monien hakeutuvan itkuvirsikursseille nimenomaan omaa tunnetaakkaansa helpottaakseen, mutta itse en kokenut samanlaista tarvetta. Epäilyksistä huolimatta halusin jatkaa, sillä koin aiheen paitsi kiinnostavaksi myös kansanmuusikoiden keskuudessa vähälle huomiolle jääneeksi. Pikkuhiljaa aloin ymmärtää, mikä tarve itkuvirsille on tunteen näkökulmasta. Tämän ymmärryksen toi elämäkokemus, kun sekä omassa että lähipiirin elämässä oli surua ja vastoinkäymisiä. Tuntuu hyvin järkeenkäyvältä, että usein yhteisössään parhaina itkijöinä pidetyt naiset ovat olleet jo vähän iäkkäämpiä.

Nykyisin minulle itkuvirsissä onkin keskeistä tuskien tuulluttaminen. Tämä termi on tullut vastaan Inkerin itkuvirsissä. Esimerkiksi Sinoin sisko Kaprion Tönttölässä itki Volmari Porkalle vuonna 1883, että "la miä tuuluttelen suurempaisia tuskaisiaan, harottelen haikeampaisia halusiaan" (Nenola 2002, 599). Suru ja murhe kuuluvat väistämättä ihmiseloon, eikä vaikeuksista vaikeneminen niitä ainakaan helpota. Kuten varmaan moni muukin, koen usein jonkinlaista melankoliaa sisälläni, sellaista vaikeasti sanoitettavaa ja ilman varsinaista syytä. Kuten edellä jo kirjoitin, on musiikki ylipäätään minulle vaikeasti sanoitettavien tunteiden tulkitsemista, ja

itkuvirsissä kuvataan apeutta monenlaisin sanankääntein, yritetään löytää sanoja vaikeille asioille. Saa olla murheellinen luvan kanssa, mikä oikeastaan on yhteiskunnassamme aika harvinaista. Itkuvirsissä minua viehättääkin se, että kurjatkin asiat ilmaistaan runollisin, suorastaan suloisin sanakääntein. Silti asioita ei yritetä kaunistella: valtaisa tuska on usein kuultavissa itkijän äänessä. Niin itkijällä kuin yleisölläkin on lupa kyynelehtiä, jopa vullottaa. Hyväksytään, että elämässä on aina tuskaa, mutta sitä voidaan yhdessä tuultaa.

Entisajan itkijät puhuivat apeutumisesta, ja se on mielestäni loistava sana. Minusta apeutumi- seen kuuluu surua, kaihoa, ikävää. Välillä lohduttomuuden ja musertavuuden tunnetta, jonkin- laista pakahtumista. Tunteet ovat harvoin yksiselitteisiä. Tunne on ennemminkin möykky, vyyhti tai kudelma. Harvoin pystyn erittelemään itkuvirsissä vain yhtä tunnetta, jota koen. Voin olla yhtä aikaa surullinen toisen ihmisen puolesta ja kiitollinen siitä hyvästä, jota omassa elämässäni koen. Usein tunteita kaivelemalla saattaa pohjalta löytyä jotain muutakin: esimerkiksi hyläytyksi tulemisen pelko voi näyttäytyä suruna, ärtymyksenä tai vihana. Itkuvirsillä voi tuultaa sisäistä tuskaa, joka puristaa rinnan alla. Itkijän ei nähdäkseni tarvitse tehdä yksityiskohtaista selos- tusta itkunsa sisällöstä tai mitä hän itse ajattelee, vaan jättää tilaa kuulijoiden omalle surulle. Minua koskettaa itkuvirsissä se, että niiden avulla kulloinkin koolla olevat ihmiset – vaikka vain kaksi ihmistä – voivat kokea sekä omia henkilökohtaisia surujaan että olla yhdessä ja yhtey- dessä surun kanssa.

Mielestäni tärkeä tunne itkuvirsissä on myötätunto muita ihmisiä kohtaan. Kaikki itkuvirteni eivät ole omakohtaisia. Käsittäökseni myötätunto on kuulunut myös itkuvirsien perinteiseen luonteeseen: ovathan kaikki itkutaitoiset naiset käyneet esimerkiksi vainajaa tervehtimässä itkuvirrellä, ja rituaalien ulkopuolella on saatettu esittää esimerkiksi itkuvirsi ystävättären elä- mästä (ks. Nenola 2002). Vaikka esitän myötätuntoni toisille itkuvirren muodossa, en koe oman ahdistukseni tai suruni lisääntyvän, että ikään kuin ottaisin toisten huolet liikaa omikseni. Päin- vastoin, nämä itkuvirret toimivat myös minulle muistutuksena olla kiitollinen hyvästä omassa elämässäni. Ajattelen, että meidän ihmisten ei pitäisi sulkea silmiämme toistemme hädältä ja murheelta. Haluan uskoa – ehkä naiivistikin – että vaikka tulisimme erilaisista taustoista emmekä voi ikinä päästä täysin sisälle toistemme ajatuksiin, on meillä ihmisillä kyky asettua toisen asemaan ja se tekee meille hyvää.

Olen pohtinut myös sitä, onko itkuvirsissä mahdollista tuntea iloa tai muita niin sanottuja posi- tiivisia tunteita. Olen tehnyt itkuvirsiä esimerkiksi naimisiin menneille ystäville. Näissä itkuissa en ole käyttänyt perinteisiä hääitkujen ilmaisuja, koska en ole kokenut niitä nykyajan rakkaus- avioliittoon sopiviksi. Olen kuitenkin käyttänyt itsestäni ja hääparista perinteisiä kiertoilmauk- sia ja toivonut heille kaikkea mahdollista hyvää yhteiselle taipaleelle, syntysien suojelusta. Kiit- tänyt heidän ystävyystään ja tuestaan myös kaltaiselleni ”kurjaraukalle”. Itkuvirsissä omille lapsilleni on ollut rakkauden lisäksi läsnä huoli siitä, kuinka he pärjäävät. Ajattelen, että näihin aiheiltaan iloisein itkuvirsiin liittyy samankaltainen sydän syrjällään oleminen kuin surullisiinkin.

Silvonen: Kuittiselle tunteen ja musiikin suhde on merkittävä. Hän kuvaa musiikin avaavan reittejä sellaisiin tunteisiinsa, jotka eivät muuten sanallistu. Tämä musiikin tunteita välittävä ja viestivä teho on todettu useissa tutkimuksissa (esim. Vuoskoski 2012). Itkuvirsissä tällai- seen musiikin voimaan liittyy vielä itse tunteen ilmentämisen voima: murhe ja itku kuuluvat äänessä – tunne on läsnä suuremmin ja paljaammin kuin musiikissa. Perinteisesti itkuvirsissä ei ole kyse musiikista tai runoudesta. Nykyajassa itkuvirret kuitenkin tulkintaan usein musii- kin tai runouden kautta, vaikka itkut eivät aivan asetukaan näiden käsitteiden alle, mikä

ilmenee myös Kuittisen kertoessa ajatuksistaan, kun hän kuuli itkuja ensimmäisiä kertoja. Länsimaisessa kulttuurissa kasvaneelle henkilölle itkuvirsiperinne näyttäytyy helposti vieraana ja toisena. Itkuperinteen toiseus ja vieraus syntyy spatiotemporaalisen ja sosiokulttuurisen kontekstin erilaisuudesta, joka heijastuu niin itkijän kokemusmaailmassa kuin käsityksissä estetiikasta, tavoissa luokitella kulttuurisia ilmiöitä ja ilmaisukäytäntöjä sekä siinä, missä ja miten on sopivaa näyttää tunteita. Vieraan kulttuurin ilmiöitä, kuten tässä itkuvirsiä, tarkasteleekin helposti suoraan omasta taustastaan käsin, ja näin itkuvirretkin hahmottuvat ja tulevat merkityksellisiksi uusilla tavoilla eri konteksteissa.

Tunteiden osalta *tuskien tuulluttaminen* on nykyisin Kuittiselle yksi itkuvirsiperinteen keskeinen elementti. Itkuvirret antavat surulle ja murheelle muodon, joka on sosiaalisesti hyväksytty ja kaunis, kuten Kuittinen muotoilee. Itkuperinteen myötä tuskaa ei tarvitse piilotella tai peittää, vaan se *tuullutetaan* tai *tuuljetaan* – tuodaan ilmi ja jaetaan. Senni Timonen (2004, 351–353) kirjoittaa inkeriläisen kansanlyriikan ja itkujen tunteiden tuultamisesta nimenomaan kokemusten tuomisena pohdittavaksi ja laulaen käsiteltäväksi, tuultaminen ei ole vain yksilöllistä tunteiden ilmaisemista. Tunteiden tuultaminen ei kuitenkaan ole katarttista, yksilöä puhdistavaa ja uudistavaa.⁴ Kuittinen onkin toisaalla todennut, että ”jos oikein apeutuu itkuvirttä esittäessä, niin ei siit kyllä... nykyihminen ajattelee että no sit heti huolet helpottaa ja on tosi hyvä olla, niin ei se niin toimi” (Keskustelemuksia-podcast 2022). Myös Wilce (2009, 30) huomauttaa, että aristoteelinen, länsimaisen ajattelun ja kulttuuristen mallien mukainen katarsis-käsite ei tavoita itkuvirsiperinteen monimutkaisia, kulttuurisidonnaisia käsityksiä tunteista, kommunikaatiosta ja olemisesta. Yksittäisten katarttisten kokemusten sijasta itkuvirsien voi tulkita olevan pitkäkestoista ja yhteisöllistä mielen hyvinvointia ylläpitävää toimintaa, kun surut eivät patoudu sisälle vaan niiden pohdintaan on yhteisön hyväksymä, kulttuurisesti ohjattu keino (ks. myös Honko 1963, 116; Pino ja Sarv 1981, 46; Koski 2005, 7–9).

Perinteisesti tuskien tuultaminen ei ole vain esittäjän itsensä toimintaa, vaan tuskia tuultamaan voidaan poeettisesti kutsua ja kuvata myös joku toinen, esimerkiksi äiti, isä, puoliso tai lapsi (Timonen 2004, 353). Tällainen intersubjektiivisuus on yksi osa itkujen kollektiivisessa luonteessa. Se näkyy myös Kuittisen tulkinnassa. Oman tuskan tuultamisen rinnalla hän korostaa itkuperinteen yhteisöllisyyttä ja sitä, miten itkuvirret mahdollistavat yhteisen suremisen, vaikka jokaisella olisikin omat tuskansa. ”Itkuvirsiperinteen kauneus on siinä, miten apeus tavoittaa ja kokoaa yhteen ihmisiä kieltä, kulttuuria tai kokemustaustaa katsomatta”, toteaa Kuittinen (keskustelu 4.8.2022). Vaikka itkuvirret ovat itkijöiden näkökulmasta kerrottuja ja itkun ego on surujen ja murheiden alainen, on yhteisö aina läsnä itkuissa. Itkuvirret ovat itkijän ja koko yhteisön tunteiden kanavointia. Tällaiset jaetut tunteet ja itkujen affektiivinen teho kytkeytyvät vahvasti perinteeseen. Perinteisesti itkuvirret ovat yhteisön tunnistama ja hyväksymä tunteiden ilmaisun ja käsittelyn muoto, joka mahdollistaa muidenkin kuin eksplisiittisesti esillä olevien tunteiden ilmaisun niin itkijälle kuin muille yhteisön jäsenille. (Ks. myös Nenola-Kallio 1982; Stepanova 2014.) Nykyajassa tällaisia itkuperinteen yleisesti tuntemia yhteisöjä ei ole samalla tavalla kuin esimerkiksi 1800-luvun Karjalassa, jossa oma yhteisö muodostui kylästä ja suvusta. Niinpä itkujen kollektiivinen luonne, jaettu tunne ja itkujen yhteisö muodostuvat nykyään toisin. Kenties lähimpiä perinteisenkaltaisia, jokseenkin pysyviä itkuvirsiyhteisöitä ovat itkupiirit, jotka kokoontuvat säännöllisesti itkuvirsien

4 Nyky-Suomessa itkuvirsikentällä on myös tulkintoja, joissa itkuvirsien esittäminen nähdään nimenomaan helpotusta tuovana, puhdistavana ja vapauttavana (Wilce 2009, 30, 48, 55; 2011).

ääreen ja hahmottuvat yksityisen piiriin.⁵ Tässä tapaustutkimuksessa itkujen yhteisöjä ovat muun muassa konserttityleisöt, tilatun esiintymisen kuulijat sekä YouTube-videoiden ja levytettyjen itkujen tavoittamat ihmiset. Tällaiset yhteisöt ovat usein satunnaisia ja väliaikaisia, eikä yhteisön jäsenten välille synny välttämättä vuorovaikutusta. Myös tunteet, jotka tavoittavat koko yhteisön, voivat olla erilaisia kuin perinteisessä äänellä itkemisessä.

Tuskan ja surujen rinnalla Kuittisen tekstissä välittyy vahvasti myötätunnon tärkeys itkuvirsi-perinteen elementtinä (myös haastattelu 16.9.2022). Myötätunto on läheinen käsite empatian kanssa. Empatia määritellään usein toisen tunteisiin eläytymiseksi ja niiden jakamiseksi, kyvyksi asettua toisen asemaan ja tuntea tämän kanssa tämän tunnetta. Empatiaan kuuluu näin ollen toisen tilanteen ja tunteen taustan tietäminen ja ymmärtäminen. (Snow 2000, 66; Smith 2021, 45–46; Tieteen termipankki: empatia n.d.) Kuittiselle myötätunto tuntuu liittyvän itkujen yhteisöllisyyteen. Myötätunto on yhtäältä sitä, että myös muilla kuin itkijällä on mahdollisuus osallistua ja tuoda tilanteeseen omat tunteensa sen tarkemmin niitä avaamatta tai selittämättä, ja toisaalta sitä, että kyse ei ole vain itkijän kokemista tunteista. Kuittisen ajattelussa hänen itkussaan kuvatun kurjuuden kohteena voi myötätunnon kautta olla joku toinen. Tällainen myötätunnon tulkinta osaltaan mahdollistaa erityyppisiin yhteiskunnallisiin teemoihin tarttumisen. Esimerkiksi Kuittisen itkussa epäoikeudenmukaisuudesta on läsnä tällainen myötätunto.

Annahan kun kertoelen kielenkantani ilmoille irrottelen ihmettelen itsekseni näitä ihmeellisiä aikoja
En voi ymmärtää kurja vartuoni kuinka kulkee kopeekat ja lantit toiset taskuihinsa tallettavat tarpeettomasti taaloja

Onnetar onnekkaimmille ojentaa parahimmat pennokset ja vuodattaa valuuttansa vain vaivoin valituille

Mistä rikkaus on riivitty noille muutamille murusille? Miten voi vain harvat haltijat haalia kaiken haltuunsa?

Moni muu kulkija meidän ihalien ilmasien alla voi vaan unelmoida noista upeista oloistaan ja haaveilla hartahasti hallitsemistaan varoistaan.

Niin maassamme mansikkaisessa kuin muilla maililla mustikkaisilla moni murtuu taakkansa alla, ei jaksakaan enää pakertaa.

Ei heltäisi lisää liksaa toisia työssään hoitavalle houkalle tai pätkätöiden tekijälle

Hersyväiset herrakerhot hekottelevat kaunehien kanamarjasien kustannuksella voivat toiset lekotella leppoisasti suloisten summiensa suojassa.

Meidän mansikkaiset maat mahtavia ovat, kun muilta mustikkaisilta omaisuutensa ottavat rahatta raatavat rahvahaiset rajojemme takana kun meidän pitää vaan ilmaiseksi ihanuutemme saada.

Koittavat kurjat kulkijaiset konteissansa kolkutella mansikkaisten maittemme ovia veneensä vesille vetävät vaeltaakseen valoon.

Ei pääse sisälle kuin siityisimmät sisärkanaset ja harteikkaimmat herrasmiehet vain valitut vaeltajat kelpuutetaan kerhoomme.

Itkun levytetty versio (Emmi Kuittinen & Ikuisen ikävän orkesteri, 2020)⁶ on ilmaisultaan melko laulullinen, mutta konserttitilanteessa esitys on yltyntyt itkuseksikin (esim. Kuittinen 2021). Itku kertoo siitä, miten rikkaat ”hersyväiset herrakerhot” alistavat köyhiä kasvattaen omaa hyvinvointiaan ja vaurauttaan. Tekstissä vastakkainasetteluja rakentuu rikkaiden ja köyhien maiden, miesten ja naisten alojen sekä abstraktimmin meidän ja muiden välille. Itkussa kuvataan jonkun muun kuin itkijän itsensä kokema vääräys ja kärsimys, mutta

5 Kyynelkanavat-hankkeessa Elina Hytönen-Ng ja Emilia Kallonen pohtivat itkupiiritoimintaa (Hytönen-Ng, Patrikainen ja Silvonen 2021).

6 Linkki kuuntelemaan: <https://emmikuittinen.bandcamp.com/track/itku-ep-oikeudenmukaisuudesta>

empatia tuo nämä osaksi itkijän tunnekokemuksia, jolloin yhteinen, yleinen ja yksityinen sekoittuvat. Aihe on yleisellä tasolla tunnistettava, ja epäoikeudenmukaisuuden aiheuttama suru, tuska ja epätoivo herättävät herkästi vastakaikua itkua kuulevassa yleisössä. Yhteisöllisestä aiheesta nousevat tunteet avautuvat itkuvirsiperformanssissa jaetuiksi.

Kokemuksina tunteet eivät ole selvärajaisia, kuten Kuittinen kirjoittaa, ja esimerkiksi suru voi tuntua sekä tuskalliselta, helpottavalta että suloiselta, se voi olla riipivää ikävää ja hellää kiintymystä (Silvonen 2022a, 81–81; ks. myös Gordon 1987, 27–32). Niinpä itkujenkin synnyttämä ja välittämä tunnekirjo on moninainen, useimmiten surusävyinen, mutta nykyään itkuvirsiä tehdään myös ilosta. Ilo itkuvirsien tunteena on arkistoaineiston ja aiemman tutkimuksen perusteella uudehko ilmiö. Vanhin arkistoaineisto ei viittaa siihen, että ilo olisi ollut itkuvirsien aiheena, mutta muun muassa siirtokarjalaisilta tallennetussa aineistossa iloisetkin aiheet, kuten tapaamiset ystävien kesken pitkästä aikaa, mainitaan itkujen innoittajina. Siitä, onko tällaisia käytäntöjä tunnettu historiallisen itkuperinteen piirissä, ei ole yksiselitteistä tietoa – itkuvirsiä ei ole tutkittu tästä näkökulmasta, lisäksi itkuperinnettä on tallennettu etenkin rituaalisia perinteitä painottaen (esim. Nenola-Kallio 1982, 209–210; Silvonen 2022a, 33).

Kehosta haettu, tilanteeseen sovitettu tunne

Kuittinen: *Muistan elävästi, kun liikutuin ensimmäistä kertaa itkuvirttä harjoitellessani: liikituksen aalto kävi kehoni läpi ja aloin kyynelehtiä. Karjalaiset puhuivat viisaasti äänellä itkemisestä erona silmillä itkemiselle. Kyyneleet eivät ole itkuvirsissä itsetarkoitus, mutta toisinaan ne alkavat valua.*

Joskus itkuvirren aiheen ollessa akuutti jo pelkkä aiheen ajattelemisen alkaa itkettä. Usein kuitenkin haen tunnetta fysiikasta: miltä kehossa tuntuu apeutuessa? Minusta on vaikea pakottaa itseni ajattelemaan jotain surullista, se tuntuu väkinäiseltä enkä välttämättä sillä tavalla apeudu. Sen sijaan tukeudun kehooni. Keskeistä minulle on fyysisen itkun tunteen hakeminen kasvoista, rutistamalla kasvojani. Hengitykseen haen pinnallisuutta. Lauaessa pyrin hengittämään mahdollisimman syväälle, alaselkään asti, mutta itkuvirsissä voin tuoda pakahduksen tunnetta rintaan hengittämällä vain keuhkojen yläosaan. Haen ääneeni fyysisen itkun soundia, sitä miltä ääni kuulostaa, jos itkee kyynelillä ja puhuu tai laulaa samalla. Myös oman ”itkurekisterissä” olevan äänen kuuleminen apeuttaa. Itkuun syventyessä huomaan alkavani huojuun itkun tahtiin. Liike ei ole tahdonalaista. Mitään järjestyttävän suurta muutosta kehossa ei itkuvirsiä esittäessä kuitenkaan tapahdu: olen esittänyt itkuvirsiä niin paljon, että löydän ”oikeat asetukset” aika helposti.

Arkistonauhojen itkuvirsissä kuuluu laskeva melodialinja ja usein fraasin loppujen pidemmät tavut sekä erilaiset huokaukset ja voihkaisut. Nämä on helppo opetella, toisin kuin niin sanottu itkun vyöry: tuntuu, kuin itkuvirsi etenisi vääjäämättä, aina tekstifraasit eivät noudata musiikkifraaseja, itkijä vierittää itkua eteenpäin suurella varmuudella mutta samalla tilanteessa eläen. Huomaan itsekin apeutuessani kaiken analysoinnin lakkaavan ja annan itkuvirren viedä. En osaa sanoa, johtaako tämä minullakin samanlaiseen ”itkun vyöryyn” vai yksinkertaistuuko itkuvirteni, kun yritän kyynelten ja rään valuessa siitä selviytyä. Apeutuminen onkin minusta eräänlainen syvemmän tietoisuuden ja keskittyneisyyden tila, jossa ajantaju katoaa ja improvisaatio on helpompaa. Tuntuu kuin sukeltaisi johonkin viereiseen maailmaan, erilaiseen tietoisuuteen, mutta koko ajan tietää pääsevänsä sieltä pois. Joskus harjoitellessani itkuvirttä olen

saanut myös kokemuksen siitä, etten pääse pois, mikä oli pelottavaa. Julkisesti esiintyessä täytyy pitää kiinni jonkinasteista kontrollin tunteesta, siitä, että vaikka antaa virran viedä, langat ovat omissa käsissä. Itkun jälkeen on vähän aikaa aivan lohduton olo, mutta kun jaksaa olla hetken rauhassa, olo alkaa tasaantua. Oikein voimakkaan kokemuksen jälkeen ei halua esittää itkuvirttä heti uudestaan.

Esitän itkuvirsiä pääosin konserteissa tai muissa vastaavissa julkisissa tilanteissa. Itkuvirsi on silloin esitettävä omasta tunnetilasta riippumatta, ja apeutuminen saattaa viedä aikaa. Välillä tuntuu, kuin se olisi jo aivan lähellä, mutta en kuitenkaan onnistu sitä tavoittamaan. Kun aivastus, joka on tuloillaan mutta ei tulekaan. Julkisissa tilanteissa mukana saattaa olla esiintymisjännitystä. Jos olen liian hermostunut, huomaan jännityksen salpaavan tunteita. Toisaalta liian rento ja mukava olokaan ei laukaise apeutumista. Jos tunteet ovat iso kudelma, myös niiden esittäminen on todella kokonaisvaltaista, monen asian summa. Joskus apeutumista voi häiritä hyvin pienetkin seikat, esimerkiksi se, että joutuu pitelemään mikrofonia ja miettimään, onko etäisyys siihen sopiva.

Itkutaipaleeni alkuaikoina koin epäonnistuneeni, jos en esiintyessä apeutunut tarpeeksi syvästi. Olen kuitenkin tajunnut, että yleisö saattaa silti apeutua, ja sehän on oikeastaan pääasia: olen onnistunut tavoittamaan jotain itkuvirsien perinteisestä yhteisöllisyydestä. Olikin lohdullista lukea Viliina Silvosen väitöskirjasta (2022a, 112), että myös tunteen jäljittely kuuluu itkuvirsi-performanssiin. Parhaimmillaan itkuvirsiesityksessä käykin niin, että jäljittely johtaa todelliseen liikuttumiseen.

Unelma Konkka (1985, 35) kirjoittaa, että ”vieraalle itketään tavallisesti vilua virttä”, mikä lienee tarkoittaa, ettei tunnekokemus ole niin syvä kuin omalle läheiselle itkettäessä. Vaikka Konkka ei avaa vilu virsi -termiä, luulen pääseväni omakohtaisen kokemuksen kautta sen jäljille. Olen esittänyt itkuvirren hautajaisissa kahdesti, ja molemmilla kerroilla vainaja oli minulle tuntematon. Ensimmäisellä kerralla itkuesitys oli vainajan oma toive. Kyseessä oli evankelisluterilaiset hautajaiset, ja esitin itkuvirren arkkua hautaan laskettaessa. Vainajalla oli jollain tasolla läheinen suhde Karjalaan mutta käsittääkseni hän ei ollut karjalainen. Toisella kerralla esitin itkuvirttä tunnustuksettomissa hautajaisissa, joissa vainaja oli itse kotoisin Karjalasta ja eläessään kertonut lapsilleen tavasta valvoa vainajan ruumiin äärellä. Vaikka itkuvirsistä ei ollut ollut hänen kanssaan puhetta, halusi vainajan tytär kunnioittaa äitinsä karjalaisia juuria ja saada hautajaisiin itkijän. Kummissakaan hautajaisissa todennäköisesti suurin osa hautajaisvieraista ei tiennyt kovinkaan paljon itkuvirsiperinteestä. En oikein tiennyt, kuinka syvästi minun on soveliasta apeutua, kun kyseessä on minulle tuntematon vainaja. Vaikutanko tekopyhältä tai vienkö tilaa omaisten surulta, jos vullotan kuin oman läheiseni hautajaisissa? Koin olevani palvele-massa omaisia heidän surussaan enkä tuulluttamassa omia tuskiani. Koska en itse ole kasvanut kulttuuriin, jossa äänellä itkettäisiin hautajaisissa, minulla ei ollut omakohtaista tietoa, johon nojata. Jouduin luottamaan omaan intuitioni siitä, mikä sopisi tilanteeseen.

Vaikka itse itken pääosin äidinkielelläni eli suomeksi, on karjalaisesta ja inkeriläisestä itkuvirsikielestä tullut minulle läheinen. Suomeksi kykenen improvisoimaan, mikä on minulle tärkeää, sillä ajattelen improvisoinnin olevan olennaista itkuvirsiperinteessä. Yleensä mietin etukäteen itkujeni sisällöt, jotkin itkut olen opetellut sanatarkastikin ulkoa. Sanalaput häiritsivät esiintymistilannetta. Kunnolla apeutuessani improvisointi on luonnollista; tuntuu, kuin vain tietäisin intuitiivisesti oikeat sanat. Niin aihe kuin sanatkin ovat minulle tärkeät: minun täytyy pystyä seisomaan molempien takana. En kuitenkaan ole välttämättä itkun asiasta juuri esityshetkellä

erityisen liikuttunut, ja siksi turvaudun kehollisuuteen. Voi myös olla, että esityshetkellä minua liikuttaa jokin muu asia. Yleisö ei tiedä, mikä aiheuttaa apeutumiseni, eikä se oikeastaan ole merkityksellistä. Esitykseni eivät ole minulle terapiaa enkä halua pakottaa yleisöä omaan suruuni. Toivon, että itkuvirsiesitykseni voivat johdatella ihmiset kohtamaan omia kipupisteitään tai kokemaan myötätuntoa muita kohtaan.

Karjalainen itkuvirsi on kehittynyt suullisena ja kuulonvaraisena perinteenä, luku- ja kirjoitus- taidottomien ihmisten parissa. Oma lähtökohtani on toinen: kirjoitetussa muodossa olleet itku- virret johdattivat minut aiheen pariin. Minulle kirjoittaminen on hyödyllinen apuväline, yleensä kirjoitan itkuvirteni etukäteen. Äänitystilanteissa saatan pitää sanoja mukana lunttilappuna, jotta energia ei mene sanojen muisteluun ja jotta nauhalle tulevat kaikki ne asiat, jotka olen sinne halunnutkin. Olen onnistunut näissäkin tilanteissa apeutumaan, joten aivan yksioikoisesti ei voi sanoa, etteikö paperista sanoja lukien voisi liikuttua. Olennaista onkin mielestäni energian kanavoiminen: pitää olla sopivassa suhteessa rento ja valmiudessa, oikein virittynyt. Apeutumi- nen ei onnistu, jos mielen valtaavat liikaa muut asiat: sanojen muistelu, oikean asennon etsi- minen tai vaikka yleisön äänet (ainakin jos ne ovat muuta kuin itkuä tai muuta liikutusta lisää- vää). Tässäkin kehollisuuteen ja kehon surutunteisiin nojaaminen auttaa, se tyhjentää mieltä turhasta analysoinnista.

Silvonen: Kuittinen punoo improvisoinnin ja apeutumisen kiinnostavalla tavalla toisiinsa: hän kokee apeutumisen helpottavan improvisointia. Voimakkaiden tunteiden kokemiseen kuten apeutumiseen liitetään usein ajatus kontrollin heikkenemisestä – kuten Kuittinenkin toteaa. Apeutuessaan itkijä höllää otetta ilmaisustaan, samalla tekstin kontrollointi vähe- nee ja improvisointi käy helpommaksi. Tulkitseen tällaisen tunnetta edesauttavan kontrollin vähenemisen liittyvän myös Kuittisen tulkintaan apeutumisesta syvempänä tietoisuuden tilana. Näin tulkittuna apeutuminen voi kokemuksena muistuttaa flow'n kaltaista tilaa. (Ks. myös Wilce 2009, 46.) Vastaavanlaisia tulkintoja muuntuneen tietoisuuden tilan kokemuk- sista musisoidessa on tutkittu esimerkiksi jazzmuusikoilla (Hytönen 2006) ja kansanmuusi- koilla (Kastinen 2020).

Vaikka apeutuminen on keskeinen piirre itkuvirsissä, itkuvirsien esittämisessä on olennaista myös se, että itkijä ei täysin uppoudu itkuvirren tunteisiin. Taitava itkijä kykenee pitämään kokonaisuuden hallinnassaan – ei välttämättä täysin tietoisesti tai toisaalta täysin tiedosta- mattakaan. Kokeneena itkijänä Kuittinen toteaaakin löytävänsä itkujen esittämisen ja apeu- den ”oikeat asetukset” aika helposti. Tällainen tilanteen hallinta on tärkeää myös perinteis- sissä rituaaleissa, joissa tietyt riitti-itkujen aiheet ja teemat täytyy kyetä tuottamaan, jotta rituaaliset funktiot toteutuvat.

Tunteiden ruumiillisuus on Kuittiselle luonteva ja luotettava väline tunteen luomisessa itkuesityksiinsä. Aiemmassa tutkimuksessa kuitenkin esitetään, että itkijät hakevat apeutta erityisesti elämäkokemuksestaan ja ajatteleamalla omia surujaan (ks. esim. Wilce 2009, 46). Samankaltainen näkemys elää nykyitkujen kentällä. Erilaiset näkemykset johtunevat itki- jöiden vaihtelevista tarpeista tehdä itkuja. Itkijän elämäkokemukset ja henkilökohtaiset surut ovat oletettavasti merkittävämmässä asemassa omaelämäkerrallisissa itkuissa, joita esitetään yksityisesti, kuin itkuissa, jotka laaditaan konsertti- tai vastaaviin tilanteisiin. Itkijän kokemukset ja henkilökohtaiset surut ovat itkuvirsien tunteiden taustalla myös taide-esityk- sissä, ja kuten Kuittinen huomauttaa, kokee hän sanat tärkeiksi itkuissaan, mutta luodessaan apeutta hän nojaa ajatusten sijasta ruumiiseensa. Tämä nostaa tunteiden ruumiillisuuden

keskeiseksi itkuvirsien esittämistä. Tietynlaiset äänet, äänenpiirteet ja ruumiilliset tuntemukset on opittu tunnistamaan ja liittämään tiettyihin tunteisiin ja tilanteisiin. Psykologiassa on havaittu, että ruumiillisten tunteiden merkkien tiedostettu tai tiedostamaton tuottaminen eli ruumiillisen tunnekokemuksen jäljittely toimii tunnekokemusta houkuttelevana tekijänä (esim. Levenson 2003, 350–353), mistä puhutaan tunteiden tarttumisena. (Ks. myös Silvonen 2021, 375–377.)

Äänenkäytön lisäksi itkuvirsissä tunteiden ruumiilliseen houkutteluun liittyy esittämisasento ja liike. Myös itkuliina, jolla itkijä peittää kasvojaan, voidaan lukea ruumiillisuuteen liittyväksi itkun elementiksi, koska sen poskella pitäminen on olennaisesti osa asentoa ja itkijän aistikokemusta. (Silvonen 2022a; ks. myös Tolbert 1988.) Itkuliina on erityinen itkuvirsi-performanssiin kuuluva materiaallinen elementti, johon on kiinnittynyt affektiivisia arvoja tai merkityksiä (ks. Ahmed 2010, 32), ja siten itkuliina objektina voi virittää tunnetilaa (myös keskustelu 14.11.2022). Kaikki nämä erilaiset ruumiillisuuden elementit edesauttavat yhdessä diskursiivisten tekijöiden kanssa itkijän apeutumista ja tunteen välittymistä läsnäolijoille.

Tunteiden tuottamisen erilaisista menetelmistä on keskusteltu paljon näyttelijäntyön puitteissa (ks. esim. Cohen 2013, 133–137; Koskinen A. 2013, 52–67). Kuittisen tapa tuottaa tunnetta itkuvirsiperformansseissaan vastaa kutakuinkin Alba Emoting -menetelmää, joka perustuu tunteen jäljittelyyn hengityksen, asennon ja ilmeiden avulla (Koskinen A. 2013, 66). Tunteiden tuottamisen puitteissa keskustellaan usein myös tunteiden aitoudesta, olipa kyse näyttelemisestä tai itkuvirsistä. Näyttelijän tunteen tavoite on kommunikoida yleisölle (ja vastaanäyttelijälle) tunne, jolloin se, onko esittäjän tunne ”aito” kokemus, ei ole tärkein asia: näyttelijän olleessa roolissa, ovat rooli ja tämän tunteet todellisia (Cohen, 2013, 77; 134–137; myös Koskinen A. 2013, 57). Toisaalta tunteen ruumiillinen tuottaminen ei tarkoita, etteikö syntyvä tunnekokemus voisi olla kokemuksena todellinen.

Se, mistä ja miten kukin itkijä tunnetta hakee, sekä se, apeutuuko itkijä todella vai onko itkun apeus ”vain” esitettyä, vaihtelee todennäköisesti paljon yksilöiden ja tilanteiden välillä, mikä näkyy Kuittisenkin tekstissä. Tunteen hakeminen ruumiista ei tee itkuesityksestä epäaitoa tai huijaamista, koska tunteen ruumiillinen tuottaminen on perinteisestikin osa itkujen tyyppillistä ilmaisua. Omakohtaisten muistojen vaikutus tunteiden synnyttämisessä on luonnollista, kun kyse on henkilökohtaista surua käsittelevästä itkusta. Sen sijaan muodollisemmassa esiintymistilanteessa, jossa itkijä on selkeämmin yleisölle esiintyvä taiteilija, ajatusten vieminen esitystilanteesta toisaalle voi vähentää keskittymistä ja läsnäoloa ja siten affektiivisen yhteyden luomista itkijän ja yleisön välillä. (Ks. myös Cohen 2013, 79.)

Itkuvirsiperformanssit ovat tilanteessa syntyviä kokonaisuuksia, vaikka itkut olisivat ennalta laadittuja ja ulkoa harjoiteltuja. Performanssi on vuorovaikutteinen kokonaisuus ja apeutumisen sidoksissa tilanteeseen. Affektiivisen sommitelman (Slaby 2019) käsite avaa tätä havainnollisesti. Itkuvirttä esitettäessä kokonaisuus muodostuu tilanteessa erilaisista sosio-materiaalisista elementeistä ja tekijöistä. Itkijä, itkun esittäminen, syntyvä äänimaisema, aiemmat kokemukset, ruumiilliset tuntemukset, taustääänet, mahdolliset muut henkilöt ja heidän odotuksensa sekä itkijän omat odotukset ja ajatukset tilanteesta vaikuttavat syntyvään kokonaisuuteen ja sen tunteikkuuteen. (Silvonen 2022a, 88–89.) Affektiivisen sommitelman ja itkuperformanssin affektiivisen tehon vastavuoroisuudesta esimerkkinä toimii hyvin Kuittisen kuvaus tilanteesta, jossa hän on esittänyt itkua niin, että tunne on ollut täysin esitettyä, kunnes hän on kuullut, että joku yleisössä itkee, ja se on saanut Kuittisen

apeutumaan. (Keskustelemuksia-podcast 2022.) Tilanteen jäykkyys tai jokin muu asia hillitsi itkijän tunnekokemusta, mutta itkuvirsiperformanssin affektiivinen teho – itku äänineen ja muine tunnuksineen – tavoitti ainakin jonkun yleisössä, ja tämän liikutuksesta viestivät äänet taas lietsoivat itkijän apeutta.

Useimmat nyky-Suomessa laaditut itkut eivät ole riitti-itkuja. Esimerkiksi tässä tapaustutkimuksessa itkut hahmottuvat selvästi taiteellisena ilmaisuna ja musiikkina. Lisäksi itkuesitysten ympärillä oleva yhteisö on usein satunnainen eikä välttämättä jaa käsitystä itkuperinteen ja itkuissa ilmenevien tunteiden merkityksistä. Tällaiset uudenlaiset tilanteet ja perinteen käytäntöjä tuntemattomat yhteisöt vaikuttavat muun muassa siihen, että itkuvirsien esittämiseen liittyy herkästi myös häpeää. ”Tää on ollu esiintyvälle taiteilijalle valtavasti mielenkiintoista ku tässä joutuu ensinnäkin altistamaan itsensä valtaisalle häpeälle – sille häpeälle mikä liittyy siihen julkisesti itkemiseen mejän yhteiskunnassa”, Kuittinen kertoo etenkin itkijyytensä alkutaipaleellaan kokemista tunteista. (Keskustelemuksia-podcast 2022.) Keskusteluissamme hän huomauttaa, ettei enää koe vastaavaa, mikä liittyy esiintymiskokemusten kartuttamaan varmuuteen ja tilanteiden tutuksi tulemiseen. Itkijän kokemus häpeä on helppo ymmärtää, kun julkiseen itkemiseen tai ylipäättään äänekkääseen suremiseen suhtaudutaan paheksuen ja itkevää pyritään hyssyttelemään. Yleisesti itkemistä, voimakasta tunteiden ilmaisua ja äänekkästä itkentää on eri kulttuureissa pyritty kontrolloimaan ja vaientamaan pitkin historiaa. (Wilce 2009.) Kuittinen kuvaileekin häpeän liittyvän kokemukseen siitä, että hän on esiintyessään jonkinlainen eksoottinen, outo performanssi. Tällaiset häpeän kokemukset syntyvät nimenomaan sosiokulttuuristen mallien luomista odotuksista ja ajatuksista siitä, mikä on sopivaa ja mikä ei.

Kuittisen pohdinnat soveliaasta apeutumisen määrästä tuntemattoman hautajaisissa tuovat hyvin esiin tilanteen ja läsnä olevan yhteisön vaikutuksen. 2010-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa luterilaisiin tai tunnustuksettomiin hautajaisiin esiintymään tilatun ammattimusiikon voidaan odottaa toimivan tietyin käyttäytymisnormein. Kuten Kuittinen kirjoittaa, eivät muut tilanteessa mukana olijat välttämättä tunne itkuperinnettä ja itkuvirsiin liittyvää affektiivisuutta, jolloin kovin tunteikas itkuesitys ja tuntemattoman vainajan äänekkäs sureminen voidaan tulkita teennäiseksi ja nykyhautajaiskäytäntöihin sopimattomaksi. Keskustellessamme aiheesta Kuittinen totesi, ettei kumpikaan itkuperformanssi ollut hänen ”tunteikkaimpia itkujaan”, vaan hän koki tarpeelliseksi ”hillitä itkuja tilanteeseen sopivaksi”. Hän kertoo kokeneensa, että on suorittamassa rituaalia, ja käyttäneensä teksteissä paljon perinteisiä karjalaisten kuolinitkujen ilmaisuja. (Keskustelu 11.8.2022.) Sen kummemmin esiintyjällä kuin yleisölläkään ei ole näissä tilanteissa ollut kulttuurista tietämystä ja malleja siitä, miten kuuluisi toimia. Affektiivisen käytännön kannalta tulkittuna tällainen epävarmuus on voinut jopa hillitä apeutumista (ks. Wetherell 2012, 142).

Vaihtelevissa tilanteissa itkijä-muusikko voi joutua tasapainoilemaan itkuperinteen mukaisen nykyaikaan sovitetun itkijäroolin ja nykyajassa tutumman muusikkoroolin välillä sekä pohtimaan paikkaansa ja esityksensä mahdollisesti saamia merkityksiä näissä tilanteissa. Kuittinen kertoo muun muassa hautajaisissa esiintyessään pyrkineensä lohduttamaan itkulleen omaisia, sillä tunnetila ja suru olivat valmiiksi voimakkaasti läsnä. Itkijän roolina oli siis yhteisesti hyväksytyyn tilanteen luominen itkemiselle ja jonkinlainen omaisten surun yhteen kokoaminen.

Perinne ja yhteys menneeseen

Kuittinen: *Minulle Inkerin itkuvirsien (Nenola 2002) lukeminen oli avainkokemus. Tulkitsin tekstien kertovan minulle tunnistettavista tunteista, ennen kaikkea rakkaudesta. Aloitin itkuvirsien tutkimisen hääitkuista, joissa keskeistä on äidin ja tyttären suhde. Se oli minulle hyvin tuttu, sillä olen itse molempia. Myös ensimmäinen oma itkuvirteni käsitteli äitien ja tyttärien suhteita: Kiitositkussa sukuni naisille kiitin niin mummoani, äitiäni, kahta siskoani kuin omaa tytärtäni.*

En pysty tietämään, mitä aikaisemmat itkijät ovat ajatelleet tai tunteneet itkuvirsiä tehdessään, mutta itkutekstejä lukiessani koen heihin yhteyttä. Surun ja menetyksen kokemukset on osattu pukea sanoiksi kauniilla tavalla, tavalla, johon toivoisin itsekin kykeneväni. Minulle itkuvirret ovat taidetta, mikä ei poissulje niiden rituaalista funktiota tai yhteyttä tuonilmaisiin. Uskon, että ihmistä puhuttelee sellainen taide, josta hän saa ahaa-elämyksen tai kokemuksen, että jotain hänelle tärkeää on sanoitettu tai tulkittu. Lähes aina, kun otan käteeni Inkerin itkuvirret tai Karelskije pritsitanija (Karjaiset itkuvirret) -kokoelman (Stepanova ja Koski 1976), löydän teksteistä uuden helmen. Ajattelen, että naiset arkistonauhoilla ja litteroitujen itkutekstien takana ovat mestareita ja minä olen kisälli. Tiedostan, että elinympäristöni ja luultavasti elämäni muutenkin on tyystin erilaista kuin menneisyyden karjalaisen tai inkeriläisen itkijän. Olen kuitenkin oppinut itkuperinteen ainakin jossain määrin heiltä: arkistonauhat ja muut tallennukset ovat olleet tärkein oppaani. Ajattelen, että itkuvirret ovat yhtä totta minulle kuin ne olivat vanhoille itkijöillekin, vaikka käsittäisimme joitain asioita eri tavalla. Minulle itkut ovat tärkeä tapa kertoa tästä maailmasta ja olla muiden ihmisten tukena.

Yleisesti olen saanut kansanmusiikista helpotusta painiskellessani yksilökeskeisen taiteilijamaailman kanssa: kun minua on ahdistanut jatkuva omaan lauluun tai soittoon keskittyminen, minua on lohduttanut ajatus siitä, ettei kansanmusiikissa ole oikeastaan kyse minusta tai siitä, kuinka erinomainen olen. Tapasin vuonna 2009 vuokkiniemeläisen, nyt jo edesmenneen Santra Remsujevan, joka osasi runolaulua. Hän lauloi samoja säkeitä, joita olin opetellut opinnoissani. Silloin tajusin kirikkaasti, että tämä musiikki on ollut olemassa paljon pidempään kuin minä ja minä olen vain yksi pieni osanen sukupolvien ketjussa.

Itkuvirsissäni käytän paljon karjalaisia ja inkeriläisiä ilmauksia tai muodostan niitä samoilla periaatteilla kuin entisaikojen itkijät ovat tehneet. Kerron surusta, murheesta, kuolemasta. Toivotan siunausta kanssaihmisille. Apeudun, joskus aivan lohduttomuuteen asti. Silti koen itkun myös voimaa tuovaksi, ja haluan esittää itkuvirsiä yhä uudestaan. En pahastu, vaikka jonkun mielestä itkuvirteni eivät olisi iänel itkemistä tai itkuvirsiä alkuunkaan. Minä saan silti lohtua ajatuksesta, että vanhat itkijät ja muut aiemmat sukupolvet ovat kuulolla ja ymmärtävät. Minulle tärkeä käsite itkuvirsissä onkin syntyset eli tuonpuoleisessa asuvat esivanhemmat. Perinteisesti itkuvirret ovat olleet puhetta tuonpuoleiseen. Vaikken jokaisessa itkussani ajattele olevani yhteydessä tuonpuoleiseen, on tämä ulottuvuus jollain tasolla läsnä itkuvirsissäni. Jos joku näkymätön itkuvirsissä on kuulolla, on se esivanhemmat. Pyydän heitä katsomaan meidän peräämme, tuomaan meille apunsa. Ajattelen esivanhempien tuovan turvaa meille kurjille kuljijaisille, tästä ajatuksesta saan lohtua.

Silvonen: Kuittinen kokee perinteen tukevan ja kannattelevan häntä. Hänen suhteensa perinteeseen ja arkistoaineistojen itkijöihin muodostuu oppimisprosesseissa, ajatuksena perinteestä omien itkujen taustana ja itkuteksteistä, joihin Kuittinen samastuu. Wilce (2009, 57–58) tulkitsee tällaista nykyitkijän sekä aiempien itkijöiden ja itkuperinteen välistä yhteyttä

kaksiaikaisuuden käsitteellä. Kaksiaikaisuus linkittyy myös perinteen toisteiseen ja kollektiiviseen luonteeseen. Perinteen performanssissa, esimerkiksi itkuvirressä, jaettu ja yksilöllinen punoutuvat toisiinsa. Performanssi nojaa jaettuun perinteeseen, sen ilmaisukeinoihin, käytäntöihin ja merkityksiin, mutta samalla jokainen esitys on yksilöllinen tulkinta perinteestä, kuten Senni Timonen muotoilee (2004, 161). Vaikka Kuittinen ei ole omaksunut itkuvirsiä osana omaa kulttuuriaan suullisena, muistinvaraisena perinteenä, on hänenkin itkujensa taustalla vahvasti karjalaisten ja inkeriläisten itkijöiden oppi. Itkuvirsien erityiset ilmaisukeinot ja ilmaisulliset ihanteet hän on oppinut ennen muuta arkistojen äänitteitä kuunnellen ja tallennettuja tekstejä lukien. Perinteen välittymisessä on kirjallisen rinnalla myös suullisuutta sekä muistin- ja aistinvaraisuutta, mutta välittäjinä ovat henkilöiden sijasta tallenteet ja kommunikaatio on yksipuolista.

Itkutekstit rakentuvat usein äitien ja lasten suhteista. Itkukielen piilonimityksissä nämä ovat ydinsuhteita, joiden kautta yhteisöjä hahmotetaan. Äidin ja tyttären suhde korostuu erityisesti hääitkuissa, jotka ovat puhutelleet Kuittista, luoneet samastumispintaa ja rohkaisseet tarttumaan itkuihin. Yleisemmälläkin tasolla itkuissa rakennetaan ja vaalitaan suhteita sukupolvien välillä. Itkujen yhteisöllisyys ei kata vain elävien yhteisöä, vaan se ulottuu *tuonilmaiseseen*. Perinteisten myyttisten käsitysten mukaisesti *syntyset* ovat läsnä itkuilanteissa ja itkut ovat puhetta, jota *tuonilmaisissa* kuullaan ja ymmärretään. (Esim. Stepanova 2014, 191–223.) Vaikka täsmälliset tulkinnat ja itkuteksteille annetut merkitykset vaihtelevat tulkitsijan ja kontekstin mukaan, on ymmärrettävää, että tällaisia suhteita käsittelevät tekstit koskettavat ajasta ja paikasta riippumatta.

Kuittisen kokema yhteys aiempiin itkijöihin rakentuu symbolisella tasolla (ks. myös Haapoja 2017, 204). Yhteys syntyy itkujen, erityisesti itkutekstien, välittämien yleisen tason merkitysten kautta, jolloin kontekstien tai maailmankuvien erot eivät ole esteitä. Yhtäältä yhteys voi olla konkreettinen: Kuittisen itkuille tyypillinen loppusäe ”oi armahat syntyset antakaa rauhaa ja terveyttä” on mukaelma suistamolaisyyntyisen Pelagea Kuljukan itkun päätöksäkeestä, joka puhutteli Kuittista voimakkaasti. ”Tuntuu, että nämä säkeen kuvaamat asiat ovat juuri ne, joita ajasta, paikasta tai kulttuurista riippumatta tarvitaan.” (Keskustelu 11.8.2022.) Toisaalta yhteys rakentuu abstraktimmin nykyajassa tehdyissä tulkinnoissa esimerkiksi jaetuista tunteista ja samastumisena, jossa on mukana tunteiden ruumiillisuus: itkijät ennen ja nyt kokevat aputumisen ruumiissaan. Heidi Haapoja (2017, 208–212) on tutkimuksessaan havainnut vastaavanlaisia yhteyksiä nykyrunolaulukentällä – jolla Kuittinenkin toimii.

Itkijän kokema yhteyttä menneisyyden itkijöihin voi tarkastella *historiallisen empatian* valossa. Historiallinen empatia on kykyä eläytyä menneisydessä eläneiden ihmisten elämään, ja eläytymisen kautta ymmärtää heidän toimintaansa ja kokemuksiaan. Samastumisen ja affektiivisen yhteyden rinnalla tärkeänä on ymmärrys kontekstien ja siten kokemusmaailmojen erilaisuudesta ja edelleen tulkintojen, ajatusten ja merkitysten mahdollisista poikkeavuuksista. (Endacott ja Brooks 2013.) Kuittisen kommenteissa ero menneisyyden ja nykyisyyden välille rakentuu ”entisajan elämän raadollisuuden” ja modernin yhteiskunnan keskiluokkaisen elämän helppouden välille (keskustelu 2.9.2022). Raadollisuudella hän viittaa muun muassa lapsikuolleisuuteen ja ympäristöön, jossa kaikki ei ole ollut saatavilla tuosta noin vain; arki ja elämä rakentui erilaisten asioiden ympärille. Kuittinen ajattelee, että apeus on ollut jotenkin voimakkaammin läsnä entisajassa kuin nykyisydessä, mikä on toisinaan aiheuttanut hänelle sisäistä ristiriitaisuutta siitä, että hän etuoikeutetussa asemassaan laatii ja esittää itkuvirsiä. (Keskustelu 2.9.2022.) Tällainen tulkinta kehystyy postkolonialistiseen

”valkoisen keskiluokan taakan” diskurssiin ja on osa itkijän pohdintoja paikantumisestaan perinteen kokonaisuuteen. Toisaalta tunteet ja kokemukset ovat aina subjektiivisia ja syntyvät suhteessa ympäröivään todellisuuteen ja kulloiseenkin tilanteeseen (mm. Scheer 2012). Näin tarkasteltuna tunnekokemusten voimakkuuden – saati oikeutuksen – vertailu eri kontekstien kesken ei ole mielekästä tai tarpeellista.

Lopuksi

Olemme tarkastelleet itkuvirsiperinnettä tunteen näkökulmasta yhden nykyajan muusikko-itkijän, Emmi Kuittisen, käsityksiin perustuvana tapaustutkimuksena. Tutkimus on tehty itkijän ja tutkijan yhteistyönä, ja artikkelissa molempien ”äänet” ovat esillä. Tutkimuksemme mukaan muusikko-itkijän itkuvirsiperformanssissa tunne syntyy itkun aiheen, mielikuvien, esityksen ja ruumiillisuuden kohdatessa. Lisäksi perinne on itkuvirsien tunteikkuutta määrittävä tekijä. Perinne antaa rajat niille tunteille, joita itkuihin liittyy, mutta tulkinnat näistä sovitetaan nykykontekstiin. Itkijän käsitys itkuvirsien tunteista on rakentunut arkistoihin tallennetuista itkuvirsiaineistoista, itkuvirsitutkimuksista ja kirjallisista kuvauksista sekä itkijän omista kokemuksista niin arkisessa elämässä kuin itkuvirsien esittäjänä. Käsityksissä punoutuvat yhteen diskursiivinen ja sosiokulttuurinen sekä ruumiillinen ja omakohtainen. Itkuissa ruumiillisuus on tunteiden kokemisen lisäksi myös tunteiden tuottamista. Kuten Kuittinen kuvailee, hän hakee itkuja esittäessään tunnetta nimenomaan fyysisesti ruumiillaan, ei niinkään mielikuvien varassa. Itkuvirsien tunteiden diskursiivinen kehys rakentuu itkijän käsityksistä ja mielikuvista siitä, mitä tunteita itkuvirret perinteisesti ilmentävät ja välittävät, sekä siitä, minkälaisien aiheiden itkijä ajattelee nykyajassa ja vaihtelevissa itkutilanteissa puhuttelevan niin, että itku koskettaa kuulijoita eli itku saavuttaa tyypillisen affektiivisen tehonsa.

Tutkimuksessamme itkijän käsityksissä itkuvirsien apeudesta korostuvat yhteisöllisyys ja empatia. Empatia rakentaa yhteenkuuluvuutta ihmisten välille, viestii samastumista ja kokemuksen jakamista. Vaikka Kuittinen kokee itkuvirsien esittämisen myös omien tuskien tuul-tamisena, pitää hän tärkeänä sitä, että itkut eivät ole vain hänen tunteitaan vaan että niissä on tilaa kuulijoiden omille tulkinnoille ja suruille. Tämä näkyy myös siinä, että oman mielen keventämisen ja olon helpottamisen sijasta hänelle itkuvirsien julkinen esittäminen on tunnekokemuksia tuottavaa ja tapa luoda tila yhteisesti jaetulle tunteelle ja itkun affektiiviselle teholle. Kuittisen itkujen yhteisöt ovat satunnaisia konsertti- tai muussa esiintymistilanteessa hetkellisesti muodostuvia ryhmiä, yksittäisiä äänitteiden kuuntelijoita tai YouTube-videoiden katsojia. Näissä yhteisöllisyys ja jaettu tunne rakentuvat esimerkiksi yhteiskunnallisten epäkohtien tai globaalien aiheiden ympärille. Toisaalta tilanteissa, joissa yhteisö on rajattu ja ennalta tiedetty, voivat aiheet olla hyvinkin spesifejä, esimerkiksi kun itkijä esiintyy yksityistilaisuudessa.

Tunne näyttäytyy itkuissa myös eri aikojen ja erilaisten sosiokulttuuristen kontekstien välille yhteyksiä luovana linkkinä. Vaikka kokemusten, tulkintojen ja merkitysten tasolla on spatiotemporaalisen ja sosiokulttuurisen kontekstin tuomia eroja, puhuttelevat menneisyyden itkijöiden itkut nykyajassa ja samastumisen kokemukset luovat yhteyttä. Samastumisessa on mukana myös tunteiden ruumiillisuus; niin nykyiset kuin menneisyyden itkijät ovat kokeneet itkun ja surun ruumiissaan. Tunneyhteys menneisyyden kanssa asettuu historiallisen empatian kehukseen. Ero menneisyyden itkijöiden tulkintojen, kokemusten ja ajatusten kanssa on selvä, mutta samalla läsnä on kokemus siitä, että itkuvirret ja niiden esittäminen on ”yhtä totta”, kuten Kuittinen toteaa.

Olemme artikkelissamme keskittyneet yhden itkijän näkökulmaan ja kokemuksiin, mutta ne heijastelevat myös ympäröivää kulttuuria ja sen keskusteluja. Näistä esimerkkejä ovat suremiselta puuttuva tila nyky-yhteiskunnassa, yhteisöllisyys, kulttuurien välisten kohtaamisten ja jonkinlaisen globaalien humaniuden ideaalit sekä näiden kanssa osin poikkiteloin asettuvat dekolonisaation ja kulttuurisen omimisen kysymykset, jotka ovat viime vuosina nousseet puheenaiheiksi karjalaisen kulttuurin ja itkuvirsiperinteen kontekstissa. Vaikka tässä artikkelissa emme ole pureutuneet kysymyksiin dekolonisaatiosta ja omistajuudesta, koemme ne tärkeiksi. Ne vaativat laajaa ja monipuolista tutkimusta, ja niihin on tarkoitus keskittyä toisissa artikkeleissa. Tämä artikkelimme osallistuu ajankohtaiseen keskusteluun perinteen muuttumisesta ja vaihtelevista tulkinnoista itkuvirsiperinteestä. Siitä huolimatta, että itkuvirsien kontekstit, yhteisöt ja merkitykset ovat tapaustutkimuksemme aineistossa muuttuneet karjalaisen kyläyhteisön rituaaliperinteeseen verrattuna monin tavoin, voi itkuvirsi edelleen toimia sosiaalisesti ja kulttuurisesti hyväksyttynä tilanteena, jossa läsnäolijat voivat surra ja itkeä omia huoliaan ja tuntojaan.

Kansatutkiminen on ollut meille molemmille uutta ja tutkimus- ja kirjoitusprosessi antoisa. Tutkija-taiteilija-yhteistyö ei kuitenkaan ole ollut täysin saumatonta. Keskusteluissa liikumme eri tasoilla ja tarkastelemme ilmiötä eri suunnista. Yhtäältä se on työmme uutta synnyttävä lähtökohta. Toisaalta eri tasoilla, eri tarpein ja erilaisin lähtöoletuksin keskustelu on paikoin haastavaa. Keskustelemassa ovat henkilökohtainen ja yleisempi kulttuurinen kehys sekä taide ja tiede, joiden premissit poikkeavat toisistaan: tieteen kuuluu olla läpinäkyvä ja tyhjentävästi perusteltua, kun taas taiteen ei oletetakaan selittävän itseään, alleviivavan tulkintoja tai antavan yksiselitteisiä vastauksia. Kansatutkijuus antaa tällaiselle vaihtelevuudelle puitteet, ja erilaiset näkökulmamme, intressimme ja positiomme näkyvät myös artikkelin tekstissä.

Kuittinen: *Omista tunnekokemuksista kirjoittaminen oli yllättävän vaikeaa: Osaanko sanallistaa itseäni oikein? Yritänpö esittää subjektiivista yleisenä ja vienkö tilaa toisilta ääniltä? Artikkeliproessin edetessä oli helpottavaa lukea Silvosen analyysia, jossa sanoilleni tuli ikään kuin lisää "järkeä", kun ne saivat laajemman kehysten. Ymmärsin myös kirjoittavani sellaisista kokemuksista, joista en muista ikinä mitään lukeneeni.*

Tutkimusaineisto

Emmi Kuittinen & Ikuisen ikävän orkesteri. (2020). *Itken ja laulan* -levy. Vierailtu 8.8.2022 <https://emmikuittinen.bandcamp.com/track/itku-ep-oikeudenmukaisuudesta>.

@hakinmaura, Häkin Antin Maura / Микола (they/them). n.d. Instagram-tili. Vierailtu 24.11.2022. <https://www.instagram.com/hakinmaura/>

Keskustelemuksia-podcast. 2022. Jakso 6: Itkuvirret, puhetta tuonpuoleiseen. Julkaistu 16.3.2022. Vierailtu 4.7.2022. <https://www.finlit.fi/fi/ajankohtaista/kuuntele-keskustelemuksia-podcastia>.

Kirjoittajien haastattelut ja keskustelut itkuvirsistä

Äänitetyt: 14.7.2021 (keskustelemassa Kyynelkanavat-hankkeen työryhmä: kirjoittajien lisäksi Elina Hytönen-Ng, Emilia Kallonen, Liisa Matveinen ja Riikka Patrikainen), 1.6.2022, 16.9.2022.

Äänittämättömät: 8.2.2022, 4.8.2022, 11.8.2022, 2.9.2022, 14.11.2022.

Materiaali kirjoittajien hallussa; haastattelut tallennetaan myöhemmin Kyynelkanavat-hankkeen muun aineiston mukana Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran arkistoon.

Kuittinen, Emmi. 2020. Itku koronahuolista. Vierailtu 12.8.2022. <https://www.youtube.com/watch?v=8XQmb8qM7Cs>.

Kuittinen, Emmi. 2021. Itku epäoikeudenmukaisuudesta. Konsertti, Le Petit Festival, Hanko 22.8.2021.

Kurko, Antti, 2021. Suomalaisten suhde Karjalaan on täynnä eksotisointia ja sortoa – TikTok-aktivisti Maura Häkki kamppailee kansansa säilymisen puolesta. *Voima*. Julkaistu 1.9.2021. Luettu 15.8.2022: <https://voima.fi/artikkeli/2021/suomalaisten-suhde-karjalaan-on-taynna-eksotisointia-ja-sortoa-tiktok-aktivisti-maura-hakki-kamppailee-kansansa-sailyamisen-puolesta/>

Kirjallisuus

- Ahmed, Sara. 2000. Who Knows? Knowing Strangers and Strangeness. *Australian Feminist Studies* 15(31): 49–68.
- Ahmed, Sara. 2010. Creating disturbance: Feminism, happiness and affective differences. Teoksessa *Working with Affect in Feminist Readings: Disturbing Differences*, toimittaneet Marianne Liljeström ja Susanna Paasonen, 33–46. Lontoo: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203885925-8>
- Bauman, Richard. 1984[1977]. *Verbal Art as Performance*. Prospect Heights, Ill.: Waveland Press.
- Chang, Heewon, Kathy-Ann C. Hernandez ja Faith Wambura Ngunjiri. 2013. *Collaborative autoethnography*. Walnut Creek: Left Coast Press Inc.
- Cohen, Robert. 2013. *Acting Power. The 21st Century Edition*. London: Routledge.
- Endacott, Jason ja Sarah Brooks. 2013. An updated theoretical and practical model for promoting historical empathy. *Social Studies Research and Practice* 8(1): 41–58.
- Foley, John Miles. 1995. *The Singer of Tales in Performance*. Bloomington: Indiana University Press.
- Gordon, Robert Morris. 1987. *The structure of emotions. Investigations in cognitive philosophy*. Cambridge studies in philosophy. Cambridge: Cambridge University Press.
- Haapoja, Heidi. 2017. *Ennen saatuja sanoja. Menneisyys, nykyisyys ja kalevalamittainen runolaulu nykyaikamusiikin kentällä*. Helsinki, Helsingin yliopisto ja Suomen Etnomusikologinen Seura. <https://doi.org/10.30666/elore.7928>
- Haapoja-Mäkelä, Heidi. 2020. "Silencing the Other's Voice? On Cultural Appropriation and the Alleged Finnishness of Kalevalaic Runo Singing." *Ethnologia Fennica* 47(1): 6–32. <https://doi.org/10.23991/ef.v47i1.84255>
- Handler, Richard ja Jocelyn Linnekin. 1984. "Tradition, Genuine or Spurious." *The Journal of American Folklore* 97: 273–290. <https://doi.org/10.2307/540610>
- Helander, Elina ja Kaarina Kailo. 1999. *Ei alkua ei loppua: Saamelaisten puheenvuoro*. Helsinki: Like.
- Honko, Lauri. 1963. "Itkuvirsirunous." Teoksessa *Suomen Kirjallisuus I: Kirjoittamaton Kirjallisuus*, toimittanut Matti Kuusi, 81–128. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Honko, Lauri. 1992. "Dialogisesta kenttämetodista." *Sananjalka* 34: 123–137. <https://doi.org/10.30673/sja.86546>
- Hytönen, Elina. 2006. "Katsausartikkeli: Muuttuneen tajunnantilan pohdintaa: Transsi ja jazzmuusikkojen huippukokemukset." *Elore* 13(2): 1–17. <https://doi.org/10.30666/elore.78592>
- Hytönen-Ng, Elina, Riikka Patrikainen ja Viliina Silvonen. 2021. Kyynelkanavat: Nykyajan itkuvirret ja itkuvirsiperinteen merkitykset modernissa suomalaisessa yhteiskunnassa. *Elore* 28(1): 90–93. <https://doi.org/10.30666/elore.107424>
- Kastinen, Arja. 2020. "Soitti päivän, soitti toisen, soitti kohta kolmannenki." *Satasarvi* 1: 87–107. Luettu 9.8.2022. https://etno.net/wp-content/uploads/2021/08/satasarvi_2020_1_kokonaan.pdf

- Konkka, Unelma. 1985. *Ikuinen ikävä: Karjalaiset riitti-itkut*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Koski, Kaarina. 2005. Suhde vainajaan inkeriläisissä kuolinitkuissa. *Elore* 12(1): 1–19. <https://doi.org/10.30666/elore.78499>
- Koskinen Anu. 2013. Tunnetiloissa. Teatterikorkeakoulussa 1980- ja 1990-luvuilla opiskelleiden näyttelijöiden käsitykset tunteista ja näyttelijöiden tunnetyöskentelystä. Luettu 7.9.2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-6670-12-6>
- Koskinen, Inkeri. 2014. "Alkuperäiskansojen tieto tutkimuksessa: tieteenfilosofinen näkökulma." Teoksessa *Moniulotteinen etnografia*, toimittaneet Pilvi Hämeenaho ja Eerika Koskinen-Koivisto, 128–152. Helsinki: Ethnos ry.
- Lather Patricia A. ja Chris Smithies. 1997. *Troubling the Angels. Women Living with HIV/AIDS*. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429503429>
- Levenson, Robert W. 2003. "Blood, Sweat, and Fears. The Autonomic Architecture of Emotion." *Annals of the New York Academy of Sciences* 1000(1): 348–366. <https://doi.org/10.1196/annals.1280.016>.
- Lönnrot, Elias. 1836. "Itkuwirsistä Wenäjän Karjalasta." *Mehiläinen* syyskuu 1836.
- Mäkelä, Heidi Henriikka ja Lotta Leiwo. tulossa. "Uushenkinen metsä: Etnografinen vuoropuhelu metsäjoogasta, metsätilaan liittyvistä affektiivisistä käytännöistä ja murtuvista kuvastoista 2020-luvun Suomessa." Julkaisematon artikkelikäsikirjoitus.
- Nenola-Kallio, Aili. 1982. *Studies in Ingrian Laments*. Folklore Fellows' Communications 234. Helsinki: Suomalainen tiedeakatemia.
- Nenola, Aili (toim.). 2002. *Inkerin itkuvirret. Ingrian Laments*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Pino, Veera ja Vaike Sarv. 1981. *Setu surnuitkud I. Vihik 1*. Tallinna: Eesti NSV Teaduste Akadeemia.
- Pyyry, Noora. 2012. "Nuorten osallisuus tutkimuksessa. Menetelmällisiä kysymyksiä ja vastausyrityksiä." *Nuorisotutkimus* 30(1): 35–53.
- Sarhimaa, Anneli. 2017. *Vaietut ja vaiennetut. Karjalankieliset karjalaiset Suomessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Scheer, Monique. 2012. "Are Emotions a Kind of Practice (And Is That What Makes Them Have a History)? A Bourdieuan Approach to Understanding Emotion." *History and Theory* 51(2): 193–220. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2303.2012.00621.x>
- Silvonen, Viliina. 2021. "Tunteet käytäntönä ja affektiivisina suhteina karjalaisissa itkuvirsissä." Teoksessa *Paradigma: Näkökulmia tieteen periaatteisiin ja käsityksiin*, toimittaneet Niina Hämmäläinen ja Petja Kauppi, 366–384. Kalevalaseuran vuosikirja 100. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <https://doi.org/10.21435/ksvk.100>
- Silvonen, Viliina. 2022a. *Apeus arkistoäänitteellä. Äänellä itkeminen performanssina ja affektiivisena käytäntönä Aunuksen Karjalassa*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-51-7818-3>
- Silvonen, Viliina. 2022b. "Itku, itkuvirsi, äänellä itku, itkulaulu. Itkuperinne ja sen monet termit." *Päivystävä folkloristi -blogi*. Julkaistu 18.5.2022. Luettu 16.8.2022. <https://blogs.helsinki.fi/folkloristi/miksi-kutsua-itkuvirtta>
- Silvonen, Viliina ja Eila Stepanova. 2020. "Language, Music and Emotion in Lament Poetry: The Embodiment and Performativity of Emotions in Karelian Laments." Teoksessa *The Routledge Handbook of Language and Emotion*, toimittaneet Sonya Pritzker, Janina Fenigsen ja James M. Wilce, 203–222. Lontoo: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780367855093-12>

- Slaby, Jan. 2019. "Affective Arrangements." Teoksessa *Affective Societies: Key Concepts*, toimittaneet Jan Slaby ja Christian von Scheve, 109–118. Lontoo: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351039260-9>
- Smith, Laurajane. 2021. *Emotional Heritage. Visitor Engagement at Museums and Heritage Sites*. Lontoo: Routledge.
- Snow, Nancy E. 2000. "Empathy." *American Philosophical Quarterly* 37(1): 65–78. <http://www.jstor.org/stable/20009985>.
- Stepanova, Aleksandra ja Terttu Koski (toim.). 1976. *Karelskije pitsitanija*. Petroskoi: Karelija.
- Stepanova, Eila. 2014. *Seesjärveläisten itkijöiden rekisterit: Tutkimus äänellä itkemisen käytänteistä, teemoista ja käsitteistä*. Helsinki: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Stepanova, Eila. 2020. "Karelian Cultural Heritage in Finland's Folklife Sphere." *Western folklore* 79(4): 377–399.
- Söderholm, Stig. 1989. "Itkuvirsiperinne ja Suomen Pohjois-Karjala: rituaali-itkennästä folklorismiin." Teoksessa *Runon ja rajan teillä*, toimittaneet Seppo Knuutila ja Pekka Laaksonen, 175–187. Kalevalaseuran vuosikirja 68. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tenhunen, Anna-Liisa. 2006. *Itkuvirren kolme elämää*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- TENK 2019. *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Tieteen termipankki: Filosofia:empatia. n.d. Luettu 8.8.2022. <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:empatia>
- Timonen, Senni. 2004. *Minä, tila, tunne. Näkökulmia kalevalamittaiseen kansanlyriikkaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tolbert, Elizabeth. 1988. *The Musical Means of Sorrow: The Karelian Lament Tradition*. Los Angeles: University of California.
- Vuoskoski, Jonna. 2012. *Emotions represented and induced by music. The role of individual differences*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Wetherell, Margaret. 2012. *Affect and Emotion: A New Social Science Understanding*. Los Angeles: SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781446250945>
- Wilce, James M. 2009. *Crying Shame. Metaculture, Modernity, and the Exaggerated Death of Lament*. Malden: Blackwell Publishers.
- Wilce, James M. 2011. "Sacred Psychotherapy in the 'Age of Authenticity': Healing and Cultural Revivalism in Contemporary Finland." *Religions* 2011(2): 566–589. <https://doi.org/10.3390/rel2040566>

FT Viliina Silvonen on itkuvirsiperinteeseen erikoistunut folkloristi. Hän työskentelee tutkijatohtorina Itä-Suomen yliopistolla Koneen Säätiön rahoittamassa Kyynelkanavat-hankkeessa ja kuuluu Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran monialaiseen tutkijayhteisöön.

MuM Emmi Kuittinen on karjalaiseen ja inkeriläiseen perinteeseen ja itkuvirsiin perehtynyt kansanmuusikko. Hän työskentelee Koneen Säätiön rahoittamissa Kyynelkanavat- ja Karjalasta kolttien maille -hankkeissa sekä vapaana taiteilijana.